

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Qarabağda torpaqlar
sakinlərə icarəyə
veriləcək
yazısı səh.2-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 15 oktyabr 2024-cü il Çərşənbə axşamı № 187 (8560) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

**“Binokl diplomatiyası”
heç cür qəbul edilməzdir”**

Prezident: “Əl əvvəllər
olduğu kimi,
Ermenistan-Azərbaycan
sülh məsələsində
neytrallıq saxlamalıdır”

yazısı səh.3-də

**Gürcüstan üçün kritik 10 gün -
Azərbaycan da gözləmədə**

yazısı səh.11-də

**Ermenistan küncə sıxılır -
işğalçının təminat
ödəməyə başlayacağı tarix**

yazısı səh.9-də

**“Yüksəliş”lə yüksələnlər -
müsabiqədə qazanmaq
üçün nə etməli**

yazısı səh.13-də

**Tramp yenə “kəfəni yırtdı” - üçüncü
sui-qəsd cəhdi şou idi, yoxsa...**

yazısı səh.4-də

**Bu “ucuz” ölümlərdən necə
qorunmalı - toksikoloqun tövsiyələri**

yazısı səh.15-də

**Paşinyan növbəti dəfə
çaşdı və Bakıya böhtan atdı**

yazısı səh.4-də

**Şərikli biznes dələduzluğu -
135 min manatını aldılar və ...**

yazısı səh.15-də

**BRİCS-in valyutası yaradılır -
bu funksiyaları olacaq**

yazısı səh.14-də

**Bakı sakinləri
duzsuzlaşdırılmış dəniz
suyu içəcəkmi... - rəylər**

yazısı səh.12-də

**OPEC: “Azərbaycan gündəlik
neft hasilatını artırır”**

yazısı səh.14-də

ERMƏNİSTAN ŞƏRTİ SƏRHƏDDƏ TƏXRİBATA HAZIRLAŞIR - TƏHLÜKƏLİ SSENARİ

Sülhə hazır olduğunu bəyan edən rəsmi İrəvan hərbi qüvvələrini və ağır texnikasını bölgəyə cəmləyir; Azərbaycanın mühüm beynəlxalq tədbirə hazırlaşdığı dövrdə düşmən hərəkətə keçib; komitə sədrindən şok xəbərdarlıq

yazısı səh.5-də

“Human Rights Watch”dan Azərbaycana həyasız böhtan - “COP 29 iştirakçılığına qarşı...”

Hər çirkinliyə əl atan təşkilatlar indi də iştirakçıların hüquqlarından danışılar

yazısı səh.7-də

Emin Əmrullayev

**Nazir tələbə
təqaüdlərindən
danışdı:
“Sistemləşməyə
ehtiyac var”**

yazısı səh.13-də

**İran prezidenti
Şahin
Mustafayev
qəbul etdi**

yazısı səh.5-də

**Mürvət Həsənlı:
“Biz mütləq
Qərbi
Azərbaycana
qayıdacağıq”**

yazısı səh.8-də

Qarabağda torpaqlar kənd və qəsəbə sakinlərinə icarəyə veriləcək

Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində əhalinin məskunlaşdığı kənd və qəsəbə ərazi vahidlərinin sərhədləri daxilində yaşayış məntəqələrinə yaxın kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) müəyyən etdiyi qaydada kənd və qəsəbə sakinlərinə (birillik və çoxillik əkinlərin aparılması üçün) güzəştli şərtlərlə icarəyə veriləcək.

APA-nın xəbərinə görə, bu, "Torpaq icarəsi haqqında" Qanuna təklif olunan dəyişiklikdə əksini tapıb.

Layihəyə əsasən, Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar sahibkarlıq subyektlərinə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) müəyyən etdiyi qaydada investisiya müsabiqələri vasitəsilə icarəyə veriləcək.

Qeyri-sabit hava daha iki gün davam edəcək, bəzi çaylardan sel keçəcək

Azərbaycanın rayonlarında oktyabrın 16-sı gündüzədək qeyri-sabit, yağıntılı hava şəraitinin davam edəcəyi, fasilələrlə yağış yağacağı, şimşək çaxacağı gözlənilir.

Bu barədə APA-ya Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib.

Ayrı-ayrı yerlərdə (Qazax-Gəncə, Naxçıvan MR, Qarabağ və Şərqi-Zəngəzur, Balakən-Şəki, Quba-Qusar, Dağlıq Şirvan, Mərkəzi Aran, Lənkəran-Astara) leysan xarakterli olacağı, dolu düşəcəyi, yüksək dağlıq ərazilərdə qar yağacağı ehtimalı var.

Çaylarda sululuğun artacağı, Böyük və Kiçik Qafqazın, Lənkəran-Astara bölgəsinin bəzi çaylarından qısamüddətli daşqın və sel keçəcəyi ehtimalı var.

Yeniyetmə qızdırmadan öldü

Azərbaycanda yeniyetmə qızdırmadan ölüb.

Hadisə Şirvan şəhərində qeydə alınıb.

2007-ci il təvəllüdlü Mirramil Nəzərli Şirvan şəhər Mərkəzi Xəstəxanasına daxil olub və yüksək hərarətdən orada ölüb.

Yeniyetmənin ölüm səbəbini müəyyənləşdirməkdən ötrü müvafiq ekspertiza təyin edilib.

Faktla bağlı prokurorluq tərəfindən araşdırma aparılır. (Lent.az)

Numan Kurtulmuş: "Zəngəzur dəhlizinin açılması Türk dünyasına böyük imkanlar yaradacaq"

● **sveçrənin Cenevrə şəhərində işgüzar səfərdə olan Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova burada Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuşla görüşüb. MM-dən verilən xəbərə görə, Numan Kurtulmuş Azərbaycan və Türkiyə arasında qardaşlıq münasibətlərinin uğurla inkişafından məmnunluğunu bildirib. Ölkələrimizin bütün məsələlərdə ortaq mövqe nümayiş etdirdiyini söyləyən TBMM sədri 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra regionda yeni şəraitin yarandığını, bu xüsusda Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə aparılan böyük quruculuq işlərinin, Zəngəzur dəhlizinin açılmasının Türk dünyasına və türkdillli ölkələrə böyük imkanlar yaradacağını bildirib.**

S.Qafarova təbriklərə görə təşəkkürünü bildirərək, qeyd edib ki, bu vəzifəyə yenidən seçilməsindən sonra onu ilk təbrik edən TBMM sədri olub. O, seçkilərdə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin ən böyük heyətlə müşahidələr aparmasına görə minnətdarlığını ifadə edib. Spiker qardaş ölkələrimiz arasında Ulu öndər Heydər Əliyevin "Bir millət, iki dövlət" şəüarı əsasında möhtəşəm inkişaf yolu keçən münasibətlərimizin dövlət başçılarımızın siyasi iradəsi və birgə səyləri sayəsində bu gün özünün ən yüksək səviyyəsinə yüksəldiyini vurğulayıb. Qeyd olunub ki, qardaş ölkələrimiz bütün məsələlərdə ortaq mövqedən çıxış edir, o cümlədən beynəlxalq təşkilatlarda da bir-birinə dəstək göstərirlər. Görüşdə ölkələrimiz arasında mövcud olan yüksək səviyyəli əməkdaşlıq əlaqələrinin parlamentlər müs-

təvisində də inkişaf etdirildiyi və qarşıdakı dövrlərdə də bu istiqamətdə fəaliyyətin davamlı olacağı vurğulanıb. Parlament sədrləri, döstluq qrupları və deputatlar arasında təmasların ümumi münasibətlərimizə mühüm töhfələri təqdir edilib. Parlamentlər müstəvisində də üçtərəfli formatda keçirilən görüşlərin əhəmiyyəti vurğulanıb. Söhbət zamanı ölkələrimizin regionda sülh və əməkdaşlıq gündəliyi ilə çıxış etdikləri ifadə olunub. Görüşdə parlamentlərin iqlim dəyişmələri ilə əlaqədar çoxtərəfli platformalarda birgə fəaliyyətinin əhəmiyyəti də qeyd edilib. Söhbətdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında da fikir mübadiləsi aparılıb.

Bakının dörd qəsəbəsində qaz kəsiləcək

Bakının Sabunçu rayonu, Pırşağı qəsəbəsində, Səbayel rayonu, Bayıl qəsəbəsində, Xəzər rayonu, Binə qəsəbəsində və Binəqədi rayonu, Biləcəri qəsəbəsində aparılacaq təmir-quraşdırma işləri ilə əlaqədar sabah saat 10:00-dən etibarən qaz təchizatı dayandırılacaq.

Bu barədə "APA-Economics"ə "Azəriqaz" İstehsalat Birliyindən (İB) bildirilib.

Qaz təchizatı dayandırılan müddətdə Pırşağı qəsə-

bəsinin, Bayıl qəsəbəsinin Z.Yusifzadə, S.Qədimova, A.Əliyev, Ə.Nəzmi, L.Babayev küçələrinin, Binə qəsəbəsinin Gürcüstanlılar

məhəlləsinin, Biləcəri qəsəbəsinin Y.Hüseynov küçəsinin qaz təchizatında müvəqqəti fasilə yaranaçaq.

Nazirlikdən müəllimlərə xəbərdarlıq

"Validəynlərin əlavə resurslar almağa məcbur edilməsi faktları valideyn iclaslarında məktəb rəhbərliyi ilə müzakirə edilməlidir".

Bu barədə APA-ya Elm və Təhsil Nazirliyindən məlumat verilib.

Bildirilib ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 25 fevral tarixli 67 nömrəli Qərarı ilə təsdiq olunmuş "Ümumi təhsil müəssisələri üçün dərsliklərin, dərs vəsaitlərinin və digər tədris-metodik vasitələrin hazırlanması Qaydası"na əsasən dövlət ümumi təhsil müəssisələrinin təhsilənlərinə dərsliklərlə dövlət vəsaiti hesabına təmin olunur:

"Dərsliklərdə kifayət qədər mövzu, çalışma və tapşırıqlar var ki, onlarla mövcud təhsil proqramının mənimsənilməsinə həyata keçirmək olar. Məktəblərdə istifadə edilməsi zəruri hesab edilən heç bir siyahı yoxdur. ETN-in tövsiyə etdiyi əlavə resurslar rəqəmsal formada www.trimis.edu.az və www.video.edu.az portallarında yerləşdirilib və istifadə üçün hamıya açıqdır".

Qeyd edək ki, sosial şəbəkə platformalarında valideynlər bir sıra Bakı məktəblərində şagirdlərə əlavə dərs vəsaitlərinin aldırılmasına etirazlarını bildiriblər.

Prezident İlham Əliyev oktyabrın 14-də Belçika Krallığının ölkədə yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Julyen de Freponun etimadnaməsini qəbul edib.

Musavat.com xəbər verir ki, səfir etimadnaməsini dövlətimizin başçısına təqdim edib.

Prezident İlham Əliyev səfirle söhbət edib.

Dövlət başçısı ikitərəfli münasibətlərimizin inkişaf edəcəyinə ümidvar olduğunu bildirərək səfirə fəaliyyətində uğurlar arzulayıb.

Azərbaycanda səfir kimi fəaliyyət göstərməsindən şərəf hissi duyduğunu deyən Julyen de Frepon fəaliyyəti dövründə ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif, o cümlədən iqtisadi və siyasi sahələrdə inkişaf etdirilməsi üçün səylərini əsirgəməyəcəyini deyib.

Azərbaycanda COP29-un keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdıran səfir bu tədbiri iqlim dəyişmələri ilə bağlı global çağırış kimi dəyərləndirib. O, eyni zamanda Belçikanın bu tədbirdə yüksək səviyyədə təmsil olunacağını bildirib. Səfir COP29-un enerji keçidi və iqlim dəyişmələri ilə bağlı fəaliyyət göstərən Belçika şirkətlərinin öz imkanlarını və "yaşıl enerji" sahəsində əldə etdiyi nailiyyətləri nümayiş etdirmək üçün də bir fürsət olacağını vurğulayıb.

Regional sabitliyin Belçika üçün də böyük önəm daşdığını deyən diplomat Azərbaycanın Ukraynaya göstərdiyi humanitar yardımın ölkəsi tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini bildirib. O, Ermənistan-Azərbaycan münasibətləri ilə də bağlı regional sabitlikdə Belçikanın maraqlı olduğunu deyib.

Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin normalaşdırılması üzrə son dövrlərdəki irəliləyiş qeyd edən səfir bu istiqamətdə atılan addımları Belçikanın təşviq etdiyini söyləyib. O, eyni zamanda Azərbaycanın üzvləşdiyi mina çağırışları məsələsində də Belçikanın Azərbaycana, həmçinin ANAMA-nın fəaliyyətinə göstərdiyi dəstəyini bundan sonra da davam etdirəcəyini vurğulayıb.

Belçikanın Avropa İttifaqının əsasını qoyan üzv dövlətlərdən biri olduğunu deyən Julyen de Frepon ölkəsinin Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasında enerji keçidi, iqlim dəyişmələri, iqtisadiyyat və ticarət sahələrində əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu bildirib.

Dövlət başçısı ikitərəfli münasibətlərin inkişafı üçün yaxşı potensialın mövcudluğunu qeyd edərək iki ölkənin xarici işlər nazirləri arasında keçirilən görüşlərin əməkdaşlığın gündəliyi məsələsinin mü-

“Binokl diplomatiyası” heç cür qəbul edilməzdir”

Prezident: “Aİ əvvəllər olduğu kimi, Ermənistan-Azərbaycan sülh məsələsində neytrallıq saxlamalıdır”

zakirəsi üçün faydalı olduğunu deyib.

Prezident İlham Əliyev COP29-a hazırlıq işlərinin yekun mərhələdə olduğunu bildirib. Hazırlıq işlərinə bir ildən az vaxt olduğunu deyən dövlət başçısı COP öncəsi tədbirin bu işlərin uğurla həyata keçirilməsini nümayiş etdirdiyini vurğulayıb.

Prezident İlham Əliyev növbəti ildə Azərbaycanın COP-a sədrliyi dövründə də dünyanın müxtəlif bölgələri arasında körpü rolunu oynamaq əzmində olduğunu deyib.

Dövlət başçısı eyni zamanda yaşıl enerjiyə keçidin də bizim geniş gündəliyimizdə duran mühüm məsələ olduğunu bildirib. Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, planlaşdırdığımız layihələrin artıq bir hissəsinin həyata keçirildiyini nəzərə alsaq, qarşıdakı illərdə enerji sektorumuzda bərpaulunan enerjinin payı əhəmiyyətli dərəcədə artacaq və biz bu sahədə Belçika şirkətləri ilə əməkdaşlıq etməyə hazırıq.

Azərbaycan-Avropa İttifaqı əlaqələrinə toxunan Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, Brüssel Ermənistanla Azərbaycan arasında Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişelin dəstəyi ilə danışıqların uğurla keçirildiyi bir məkən olub və həqiqətən orada mühüm irəliləyişə nail olub. Lakin əfsuslar olsun ki, Ermənistan tərəfi Brüssel prosesi adlanan bu prosesi davam etdirməmək qərarı-

na gəldi. Ancaq hər bir halda bu çox yaxşı nəticə və təcrübə verən müsbət proses idi.

Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, hazırkı şəraitdə daha çox diqqət ikitərəfli müstəviyə cəmlənib. Dövlət başçısı vurğulayıb ki, sülh müqaviləsinin bütün bəndləri eyni dəyərə malikdir, birini digərindən ayırmaq olmaz.

Prezident İlham Əliyev bu baxımdan Ermənistan hökumətinin “bu vaxtadək nə barədə razılaşdırılıbsa, ona imza atılsın, razılaşdırılmamış müddəalar növbəti mərhələlərə saxlanılsın” qəribə təklifini tamamilə realıqdan kənar hesab etdiyini bildirib və bu cür yanaşma presedentinin ona məlum olmadığını vurğulayıb.

Dövlət başçısı qeyd edib ki, torpaqlarımızın işğalı dövründə dırnaqarası “Madrid prosesi, prinsipləri” mövcud idi və bunun qarşılıqlı razılaşdırılmış əsas müddəalarından biri də o idi ki, bütün məsələlər razılaşdırılmadan heç nə razılaşdırıla bilməz. Bu, o zamankı ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrələrinin, Ermənistanın və Azərbaycanın mövqeyi idi və biz bu mövqedə qalırıq. Əfsuslar olsun ki, keçmiş Minsk Qrupunun bəzi üzvləri bununla bağlı öz mövqelərini dəyişdirdilər və Ermənistanın indiki qeyri-real təklifini dəstəkləyirlər.

Prezident İlham Əliyev bildirib ki, bir çox hallarda Ermənistan tərəfi bu təklifləri irəli sürməklə guya sülh

istəyində olduğunu nümayiş etdirir. Lakin onlar əvvəlcədən bilirlər ki, bu təkliflər qəbul oluna bilməz. Bütün bunlara baxmayaraq, proses davam edir.

Azərbaycan Prezidenti vurğulayıb ki, torpaqlar işğal altında olanda - 1992-ci ildən 2020-ci ilədək biz 28 il vaxt keçirdik və nəticə sifirə bərabər oldu. İndi isə danışıqlara iki ildir ki, başlanılıb. Ona görə səbrli, realist və son nəticədə Cənubi Qafqazda sülhə nail olunması sadiq olmaq lazımdır.

Dövlət başçısı belə bir məqama da toxunub ki, Avropa İttifaqı əvvəllər olduğu kimi, Ermənistan-Azərbaycan sülh məsələsində neytrallıq saxlamalıdır. Belə ki, Avropa İttifaqı torpaqlarımızın işğalı dövründə bu məsələdə heç vaxt fəal olmayıb. Bizim bununla bağlı o dövrdə Avropa İttifaqına və Avropa institutlarına xeyli sayda müraciətlərimiz belə cavablandırılırdı ki, bu məsələ ilə Minsk Qrupu məşğul olur, Avropa İttifaqının bu məsələyə aidiyyəti yoxdur. Hazırda isə Avropa İttifaqının bu məsələyə fəal cəlb olunduğu görünür. Lakin əfsuslar olsun ki, Brüsseldə, Avropa İttifaqının mənzil qərargahında bəzi tərəfkeşlik edir. Bu, qeyri-məhsuldar bir mövqedir, yalnız etimadsızlıq yaradır və Avropa İttifaqını normalaşma prosesindən təcrid edir.

Prezident “Əgər mümkünə, mən belə bir tövsiyə edərdim ki, Avropa İttifaqı və Azərbaycan əmək-

daşlığının davam etdirilməsi naminə Fransanın yolu ilə gedilməsin, özlərini Fransanın təsirinə salmasınlar. Çünki Fransanın Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin normalaşdırılması ilə bağlı siyasəti destruktiv siyasət olub və tamamilə bu cür də qalmaqdadır”, - deyərək söyləyib.

Prezident İlham Əliyev onu da vurğulayıb ki, Azərbaycan-Avropa İttifaqı münasibətlərində etimadsızlıq yaradan məsələlərdən biri də sərhəddə dırnaqarası “Avropa müşahidəçilər missiyasının” müddətinin bizim

hansı bir normal siyasi mədəniyyət standartlarından kənar idi.

Dövlət başçısı bildirib ki, biz Avropa İttifaqı ilə təmaslarda bu məsələni qaldıracağıq.

Belçika səfiri bu məlumatlara görə təşəkkürünü bildirib, öz tərəfindən əlaqələrin inkişafı üçün səylərini əsirgəməyəcəyini, ölkələr arasında əməkdaşlığın müxtəlif sahələrdə genişləndirilməsi üçün böyük imkanların olduğunu vurğulayıb.

Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, Azərbaycan

razılığımız olmadan, hətta bizimlə məsləhətləşmədən uzadılmasıdır. Buna nə ehtiyac var idi?! 2022-ci ilin oktyabrında Praqada Azərbaycan ona razılıq vermişdi ki, bu missiya 2 ay orada qalsın və istefaya çıxmış məhdud sayda hərbi zabitlərdən ibarət olsun. Lakin bu missiyanın müddəti uzadıldıqda bizimlə heç kim məsləhətləşmədi. İndi də əlavə müddətə uzadılması istiqamətində müzakirələr aparılır. Missiya üzvlərinin davranışı, necə deyirlər, “binokl diplomatiyası” heç cür qəbul edilməz və hər

can-Avropa İttifaqı əməkdaşlığı geniş gündəliyə malikdir və enerji, nəqliyyat, yaşıl enerji, ticarət sahələrini əhatə edir. Avropa İttifaqı Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşıdır. Beləliklə, Ermənistan-Azərbaycan münasibətləri ilə bağlı Azərbaycan-Aİ əməkdaşlığında geriləmə olarsa, bu, təəssüf hissi doğurar.

Dövlət başçısı ümidvar olduğunu bildirib ki, ölkələr arasında ikitərəfli münasibətlər Ermənistan-Azərbaycan gündəliyindən asılı olmayaraq inkişaf edəcək.

ADSEA

**AZƏRBAYCAN DÖVLƏT
SU EHTİYATLARI
AGENTLİYİ**

**Dövlət Su Ehtiyatları
Agentliyinə yeni hüquq verildi**

“Elektron su təsərrüfatı” informasiya sisteminin (ESTİS) sahibi və operatoru Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyi olacaq.

APA-nın xəbərinə görə, bu, Prezident İlham Əliyevin imzaladığı fərmanla “Elektron su təsərrüfatı” informasiya sistemi haqqında Əsasnamədə edilən dəyişiklikdə əksini tapıb.

İndiyə qədər ESTİS-in sahibi Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, operatoru Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin tabeliyində olan “İnnovasiyalar Mərkəzi” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət olub.

Birləşmiş Ştatların Respublikaçılar Partiyasından prezidentliyə namizədi Donald Trampın Kaliforniyada çıxış etdiyi məkanın yaxınlığında üzərində ov tüfəngi və tapança ilə saxlanılan Las-Vegas sakini Vem Miller 5 min dollar girov müqabilində sərbəst buraxılıb. ABŞ mediası məlumat yayıb ki, o, Trampa sui-qəsd cəhdi ittihamını rədd edib.

Maraqlıdır ki, Vem fotoşəkillərə görə Respublikaçılar Partiyasının tərəfdarıdır. Tramp ilk sui-qəsdə məruz qaldıqdan sonra xalqa güllə keçirməz şüşə arakəsmənin arxasından müraciət etmişdi. Ötən həftənin sonu ABŞ prezidenti Cozef Bayden İrandan gələn təhdidlər fonunda Trampın hərbi təyyarə və əlavə mühafizə tələbini yerinə yetirəcəyini bildirib. Baydenin bəyanatında bildirilir. "Mən Müdafiə Nazirliyinə tapşırıram ki, ona vəzifədə olan prezidentmiş kimi nə istəyirsə, təmin etsinlər", - Bayden bildirib. Amma skeptiklər və konspiroloqlar Trampa üçüncü dəfə sui-qəsd olmasını seçkiqabağı oyun kimi də qiymətləndirir. Bu, prezidentliyə namizədin reytingini artırmağa hesablanmış bəsit təlimat ola bilər. Bununla belə, Trampın belə ucuz şouya ehtiyacı olmadığını deyən təhlilçilər də var. Onların fikrincə, onun seçilmək şansı yüksək olduğu üçün fiziki olaraq aradan qaldırılmasına təşəbbüslər olur.

Ümumən, tez-tez Qərbdə siyasətçilərə qarşı sui-qəslərin baş verdiyini eşidirik. Mayın 15-də Slovakiyanın baş naziri Robert Fitsoya odlu silahdan atəş açılmışdı. 2022-ci ildə Yaponiyanın keçmiş baş naziri olan Şinzo Abe seçki kampaniyası zamanı çıxış edərkən iki dəfə atəş açılmaqla sui-qəsd nəticəsində ağır yaralanaraq

dünyasını dəyişmişdi. Ukrayna lideri Volodimir Zelenski, Rusiya prezidenti Vladimir Putin, Türkiyənin dövlət başçısı Rəcəb Tayyib Ərdoğan olan sui-qəsd cəhdlərini xatırlamaq olar. Siyasi liderlərə sui-qəsd edilməsi xalqı da qorxu içində saxlayır. Sui-qəsdlər uğurlu olanda dövlətə inamsızlıq yaranır. Hazırda Trampa sui-qəsdə kimin etməsi ilə bağlı müxtəlif variantlar səslənir.

Eyni zamanda Demokratlar Partiyasından prezidentliyə namizəd Kamala Harris 76 milyard, onun respublikaçı rəqibi Donald Tramp isə 49 milyard dəstəkləyir. Bu barədə "Forbes" yazır. "Demokratı dəstəkləyən milyardların marağı qərribə görünür, çünki o, tez-tez respublikaçını super varlıların xeyrinə siyasət yaratdığına görə tənqid edir. Lakin onlar ona tərəfini tuturlar və Harrisin ədalətli və proqnozlaşdırıla bilən siyasəti təbliğ etməyə davam edəcəyinə əmindirlər" - "Forbes" qeyd edir. Materialın müəllifləri qeyd ediblər ki, bir çox başqa milyardlar da namizədə maliyyə dəstəyi verə bilərlər. Lakin onların ianələri yalnız noyabrın 5-də keçiriləcək seçkilərdən sonra, ABŞ Federal Seçki Komissiyasının yekun hesabatlarının dekabrda dərc ediləcəyi vaxt məlum olacaq.

Siyasi şərhçi Ramiyə Məmmədova Trampa görə daha bir nəfərin saxlanması

Tramp yenə "kəfəni yırtdı" - üçüncü sui-qəsd cəhdi şou idi, yoxsa...

Respublikaçı namizədin çıxış etdiyi məkanın yaxınlığında silahlı şəxs saxlanıldı və 5 min dollar verib sərbəst buraxıldı; Bayden də onun mühafizəsini gücləndirib, bəs nə baş verir?

nın onun reytinginə heç də müsbət təsir etməyəcəyini düşünür: "Bu dəfə ciddi görünmədi. İlk hücumdan əlavə heç biri Trampın aktivinə xal yazmır. Amma onun seçilməsinin əleyhinə olan güc mərkəzləri çoxdur. Bu da Ukrayna müharibəsindən irəli gəlir. Əgər qalib gəlsə, Donald Kiyevə dəstəyi azaltmağa başlaya bilər ki, bu da impichment məsələsini

aktuallaşdıracaq. Harris "müharibə komandası"nın üzvü kimi görünməkdədir. Onun Ukraynanın qələbəsi üçün yola davam edəcəyi bildirilir. Bu baxımdan Tramp sevilir. Hətta respublikaçıların da birmənalı münasibəti yoxdur. Yeni prezident seçilərsə, Ukrayna ilə bağlı ona təzyiqləri artırmaqla bəslənirlər. Belə vaxtda isə sui-qəsd xəbərləri bayağı təsir bağışlayır. Çün-

ki seçkilərə təxminən 20 gün qalıb".

Siyasi təhlilçinin fikrinə, Trampı öldürmək planı olmayıb: "Hər üç hadisədən görünür ki, məqsəd onu narahat etməkdir və gərginlik yaratmaqdır. Əgər istəsəydilər, çoxdan qətlə yetirilmişdi. Bu da heç Demokratların xeyrinə olmazdı. Yeni Tramp ölsəydi, Harrisin qələbəsi çətinləşəcəkdi. Hazırda belə görü-

nür ki, demokrat namizədin qalibiyyəti elan oluna bilər. Üstəlik, ilk afroamerikalı qadın namizəd nümunəsi ortaya qoyulacaq. Amma biz Hillari Klintonu da unutmayaq və gözənilmədən Tramp qalib gəldi. Bu seçkilər Ukrayna müharibəsi üzərində fokuslanıb. İlk dəfədir ki, xarici faktor mühüm rol oynayacaq".

□ **Emil SALAMOĞLU**
"Yeni Müsavat"

Paşinyan yenə çaşdı və Bakıya böhtan atdı

Politoloq: "Görün, nə dərəcədə həyasız siyasətçidir ki..."

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın sülh oyunbazlığı davam edir. Son vaxtlar daha qabarlıq görünən bu yalançı konstruktivlik paralel surətdə Azərbaycanın suçlanması fonunda özünü büruzə verməkdədir. Bu da növbəti fakt.

"Azərbaycan "Dünyanın kəşiməsi" layihəsinin Ermənistanı on milyardlarla dollar gəlir gətirə biləcəyindən narazıdır".

Belə bir absurd iddianı Paşinyan ötən həftəsonu İrəvanda keçirilən "Dünyanın kəşiməsi: Təhlükəsizlik və demokratiyanın birləşməsi" konfransı zamanı irəli sürüb.

Onun sözlərinə görə, bu kontekstdə Azərbaycanın narahatlığı ikitərəflidir: "Bir tərəfdən, Azərbaycan ciddi şəkildə düşünür ki, əgər Ermənistanın strateji

perspektivdə ona qarşı təcavüzkar planları varsa, bu vəsaitlər ona qarşı istifadə oluna bilər, digər tərəfdən, Azərbaycanın Ermənistanı qarşı təcavüzkar niyyəti varsa, milyardlarla vəsait Ermənistanın müdafiə qabiliyyətini artırmaq üçün istifadə oluna bilər

ki, bu da onun (Bakının - red.) təcavüzkar planlarının həyata keçirilməsində problemlər yaradacaq".

Nikol Paşinyan ardınca yenə köhnə bayatını oxuyaraq iddia edib ki, "Ermənistan Azərbaycana və ümumilikdə region ölkələrinə qarşı hər

hansı təcavüzkar niyyətinin olmadığını dəfələrlə bəyan edib".

"Biz bütün qonşularımızın ərazi bütövlüyünü tanıyıq və bununla bağlı de-yure öhdəliklər götürməyə hazırıq. Üstəlik, Ermənistan bəyan edir ki, işğal olunmuş ərazilərinin

hərbi yolla geri qaytarılması məsələsini gündəmə gətirmir (guya Azərbaycan Ermənistan ərazisinə girib! - red.), çünki delimitasiya prosesində Azərbaycanla imzaladığımız sənəd bu prosesin dinc, hüquqi əsaslarla baş tutması üçün hər cür imkan yaradır. Ancaq Azərbaycan həm Ermənistan ərazisindən yollanın açılmasını, həm də Ermənistanın blokadada qalmaqda davam etməsini (? - red.) istəyir. Bu, məntiqsiz yanaşmadır və Ermənistan üçün məqbul sayıla bilməz".

Politoloq Qabil Hüseynli "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Nikol Paşinyan həmişəki zıqzaqlı mövqeyini davam etdirir: "Bir tərəfdən dünyanın nəzərində Ermənistanın guya sülhpərvər, qonşularına ərazi iddiası olmayan dövlət olduğunu yeritmək istəyir, o biri tərəfdən Azərbaycanla sülhün baş tutmaması üçün addımlar atır. Azərbaycana

qəbul edilməsi mümkün olmayan təkliflərin irəli sürülməsi, Azərbaycanın Ermənistanın ərazisini işğal etdiyinin Paşinyan tərəfindən iddia edilməsi, konstitusiyada, dövlət gerbində Azərbaycana qarşı, Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarının ləğv edilməsindən imtina olunması da sülhdən yayınmaq üçündür. Görün Paşinyan nə dərəcədə həyasız siyasətçidir ki, öz ölkəsinin konstitusiyasında qonşu dövlətə qarşı ərazi iddiası olmasına baxmayaraq həyasızcasına deyir ki, Ermənistanın qonşularına qarşı ərazi iddiası yoxdur, olası deyil. Azərbaycana böhtan atmaqda yorulmur bu şəxs. Zəngəzur dəhlizi istifadəyə verilsə, bundan ən çox maddi qazanc götürən Ermənistan olacaq. Azərbaycan Ermənistanın maddi gəlir götürməsindən qorxursa, ele ilk növbədə Zəngəzur dəhlizinin açılmasını istəməz. Paşinyanın bir iddiasını da bu arqument puça çıxarır və məntiqsiz olduğunu sübut edir".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Son günlər davamlı şərtlə Ermənistanın şərti sərhədlərə əlavə şəxsi heyət və hərbi texnika cəmlədiyi barədə məlumatlar yayılır. Ermənistanda təlim-məşq toplantısına çağırılan şəxslərin Azərbaycanla sərhəddə döyüş mövqelərinə göndərildiyi barədə erməni mediası da bir neçə gün öncə xəbərlər tirajlamışdı. Bildirirdi ki, təlim-məşq toplantısı 25 gün nəzərdə tutulsa da, çağırışçıların bir çoxu uzun müddət xidmətdə saxlanılır.

“Təlim-məşq toplanışı”na cəlb olunanları isə posta çıxmayacaqları deyilsə də, toplanış məntəqəsindən birbaşa döyüş mövqeyinə aparıblar. Ermənistan Müdafiə Nazirliyi məsələ ilə bağlı açıqlamasında da təsdiq etmişdi ki, təlim-məşq toplantısının iştirakçıları döyüş növbətçiliyindədir. Erməni hərbi ekspert Mher Akopyan bildirmişdi ki, qanunvericiliyə görə təlim-məşq toplantısı 5 gün olmalı idi, ancaq sonradan müddət 25 günə qədər artırılıb.

Qeyd edək ki, cari ilin aprelinde Ermənistan təlim-məşq toplantısı adı altında 4799 nəfəri orduya cəlb etmişdi. O zaman Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi İrəvanın təxribatlarına şərt etirazını bildirdi və xəbərdarlıq etdi. Bəyan olunmuşdu ki, şərti sərhədboyu Ermənistanın qoşunlarını cəmləşdirməsi və hücum xarakterli daşmaq məntəqələrini qurması, müxtəlif istiqamətlərdə uzunmüddətli atəş nöqtələrini yaratması, fortifikasiya qurğularını inşa etməsi bölmələrimizin sərəncamında olan xüsusi texniki vasitələr və vizual müşahidə ilə qeydə alınıb. Yeni inşa edilmiş dəmir-beton fortifikasiya qurğularında Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin artilleriya sistemləri, digər hücum silahları və ağır atəş vasitələri yerləşdirilir. Bir daha bəyan edirik ki, Azərbaycan Ordusu tərəfindən Ermənistanın törədə biləcəyi hər hansı təxribatın qarşısı qətiyyətlə alınacaq, vəziyyətin gərginləşdirilməsinə görə bütün məsuliyyət Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi və onun havadarlarının üzərinə düşəcək. Təsədüfi deyil ki, məhz həmin hazırlıqların ardınca şərti sərhədlər boyunca təxribatlar intensiv xarakter aldı. Lakin xəbərdarlıqlar da sözü-nü dedi və anklav olmayan kəndlərimizin azad olunması baş verdi. Düşməni ölkə geriye addım atmağa vadar oldu.

Ermənistanın növbəti dəfə şərti sərhədlərdə hərəkətə keçməsi, sürətli şəkildə silahlanmanı davam etdirməklə yanaşı, şəxsi heyəti və hərbi texnikanı döyüş bölgəsinə cəmləməsi cavabsız qalmayıb. Oktyabrın 12-də müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənovun rəhbərliyi ilə Müdafiə Nazirliyində xidməti müşavirə keçirilib. Müşavirəyə nazir müavinləri, qoşun (qüvvə) növü komandanları və müavinləri, Əlahiddə Ümumqoşun Ordunun rəhbər heyəti, baş idarə, idarə rəisləri, hərbi birlik və birləşmə komandirləri, həmçinin Milli Müdafiə Universitetinin və tabeliyində olan xüsusi tə-

Ermənistan şərti sərhəddə təxribata hazırlaşır - təhlükəli ssenari

Sülhə hazır olduğunu bəyan edən rəsmi İrəvan hərbi qüvvələrini və ağır texnikasını bölgəyə cəmləyir; Azərbaycanın mühüm beynəlxalq tədbirə hazırlaşdığı dövrdə düşməni hərəkətə keçib; **komitə sədrindən şok xəbərdarlıq:** “Vəziyyətin gərginləşəcəyi təqdirdə Rusiya məsələyə daxil olarsa, Cənubi Qafqaz Şərqlə Qərbin yeni savaş meydanına çevrilər”

minatlı təhsil müəssisələrinin rektorları cəlb olunub. Müdafiə naziri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin Azərbaycan Ordusu qarşısında qoyduğu tapşırıqları çatdırıb. Müdafiə naziri qoşunların döyüş qabiliyyətinin daim yüksək səviyyədə saxlanılması, ayıq-sayıqlığın artırılması, eləcə də revanşist qüvvələrin şərti sərhəddə ehtimal olunan bütün təxribatlarına qarşı preventiv tədbirlərin görülməsinə hazır olmaqla bağlı aidiyyəti üzrə konkret tapşırıqlar verib. Azərbaycan Müdafiə Nazirliyində keçirilən müşavirə və müvafiq tapşırıqların verilməsi Ermənistanında narahatlıq yaradıb.

Bu arada, oktyabrın 14-ündə Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələrinin (HHQ) döyüş təyyarələri hazırlıq planına uyğun olaraq, təlim-məşq uçuşlarını icra edib. Aviasiya vasitələrinin uçuşları müəyyən edilmiş marşrutlar üzrə yerinə yetirilib. Hərbi pilotlar tərəfindən qalxma və enmə, aşağı, eləcə də orta hündürlükdə çətin pilotaj və döyüş manevrləri üzrə tapşırıqlar icra olunub. Hərbi qulluqçuların döyüş vərdişlərinin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə keçirilən məşqlər zamanı hərbi pilotlar yüksək peşəkarlıq nümayiş etdiriblər.

Beləliklə, Ermənistan rəhbərliyi sülhdən danışır, amma eyni vaxtda şərti sərhədlərə qoşun yığır, silahla-

nır. Məqsəd nədir? Bölgədə yeni savaş təhlükəsi varmı? Düşmənin atəş nöqtələri öncədən susdurula bilərmi?

Deputat, Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korupsiyaya qarşı mübarizə komitəsinin sədri Arzu Nağıyev “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, beynəlxalq arenada artan hərbi və siyasi gərginlik Cənubi Qafqaz regionunda da öz təsirlərini göstərə bilər: “Xüsusilə bugünlərdə. Bildiyiniz kimi, global iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəyə həsr olunan beynəlxalq COP29-a sayılı günlər qalıb. Ölkəmiz növbəti beynəlxalq miqyaslı layihələrdən birinə ev sahibliyi edəcək. Xüsusilə bu şəraitdə xarici aktorlar regionda daha aktivdir”. **Komitə sədri təsdiqləyir ki, bugünlərdə Ermənistan sərhəddə hərbi təxribatla vəziyyəti gərginləşdirir:** “Belə olan təqdirdə Azərbaycan tərəfdən açılacaq cavab atəşi pərdənin arxasındakı qüvvələrin işinə yaraya bilər. COP29 ərəfəsində regionda dayanıqlı sülhü bərpa etmək üçün rəsmi Bakı bütün mümkün variantlardan istifadə edir.

Rəsmi İrəvan revanşist manevrlərlə sülhdən yayınma siyasətini davam etdirir”.

A.Nağıyev məkrli planın mövcudluğunu istisna etmədi və xəbərdarlığını aşağıdakı kimi çatdırdı: “Ermənistan müəyyən qruplaşmaların Qərbdən aldığı təlimatla sülh prosesi artıq 4 ildir ki, uzanır. Naxələf qonşumu-

zun sərgilədiyi bu tutumsuz davranışlar rəsmi Bakının səbr kasasını daşıra bilər. Vəziyyətin gərginləşəcəyi təqdirdə Rusiya məsələyə daxil olarsa, Cənubi Qafqaz Şərqlə Qərbin yeni savaş meydanına çevrilər”. **Deputat qeyd etdi ki, iqtisadi və hərbi vəziyyəti ürəkaçan olmayan Ermənistan mövcud vəziyyətdə öz daxili sabitliyini qorumaq üçün sülhə getməli, region ölkələri ilə bir sıra sahələrdə əməkdaşlığını genişləndirməlidir:** “Hesab edirəm ki, bu, onun üçün ən doğru seçim ola bilər. Azərbaycan hər zaman sülh tərəfdaşı olub və bu günə qədər ev sahibliyi etdiyi beynəlxalq tədbirlərlə də bunu dünyaya nümayiş etdirib”.

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin baş mütəxəssisi, politoloq Tural İsmayilov da hesab edir ki, Ermənistan COP29 ərəfəsi Azərbaycana qarşı informasiya savaşı açıb: “Ermənistan bir dövlətə yaraşmayan üsullardan, qaydalardan istifadə edərək Azərbaycanın əleyhinə bütün mümkün variantlardan istifadə edir. Azərbaycan sülh istəyən tərəfdir və sabitliyin əldə edilməsi üçün dəfələrlə Ermənistanı çağırış edib. Amma bütün bunlara rəğmən Ermənistan Azərbaycanı müharibəyənlü ölkə

xarici güc faktorlarının əlində oyuncağa çevrilib. Ona görə də hansısa qərarları verə bilmir və mütləq şəkildə xarici ölkələrdən gələn çağırışlara qulaq asır. Hazırda Azərbaycanın Ermənistanı savaşa açmaq niyyəti yoxdur. Buna baxmayaraq, ölkəmiz Ermənistanın istənilən təxribatına da adekvat cavab verməyə qadirdir”.

Bütün təfərrüatlar onu deməyə əsas verir ki, Ermənistan və onun havadarları, Fransa başda olmaqla, Avropa İttifaqının missiyası, həmçinin bir sıra paytaxtlar Azərbaycanı təxribatlara çəkməklə, COP29 ərəfəsində gərginliyi tətikləmək, müharibə ocağını alovlandırmaq və özlərinin məkrli planlarını reallaşdırmaq üçün unikal fürsət qazanmaq istəyirlər. Bu ilin əvvəlindən Azərbaycanın guya Zəngəzur istiqamətində hücumu keçəcəyi barədə “kəşfiyyat məlumatları” yayan mərkəzlər istəklərinə nail olmaq üçün Ermənistanı hər cür dəstək verirlər. Əks təqdirdə, “sülh istəyən” ölkəyə şərti sərhədlərə yerləşdirmək üçün özüyəriyən artilleriya qurğuları göndərməzdilər...

E.PASASOY,
“Yeni Müsavat”

İran prezidenti Şahin Mustafayevi qəbul etdi

İran prezidenti Şahin Mustafayevi qəbul edib. APA xəbər verir ki, bu barədə İran prezidentinin rəsmi saytında məlumat verilib.

Oktyabrın 14-də İran prezidenti Məsud Pezeşkian Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinin müavini Şahin Mustafayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

İki ölkənin tarixi və mədəni ortaqlığına toxunan Pezeşkian Azərbaycanla İran arasında münasibətlərin inkişafının əhəmiyyətini vurğulayıb.

İran prezidenti həmçinin iki ölkə arasında razılaşmaların həyata keçirilməsinin sürətləndirilməsinin vacibliyini qeyd edib.

Pezeşkian bildirib ki, İran iki ölkə arasında dəmir və avtomobil yollarının yaradılmasını alqışlayır, eyni zamanda enerji və kənd təsərrüfatı sahələrində əməkdaşlığın davam etdirilməsini və genişlənməsini istəyir.

Şahin Mustafayev isə öz növbəsində Azərbaycan Respublikasının İran İslam Respublikası ilə əlaqələri genişləndirməyə hazır olduğunu bəyan edib. Baş nazirin müavini iki ölkə arasında iqtisadiyyat, ticarət, energetika, mədəniyyət, tranzit və ümumi yol və dəmir yolu xətlərinin tamamlanması və inkişafı, təhlükəsizlik və müdafiə sahələrində İranla əlaqələrə böyük əhəmiyyət verildiyini diqqətə çatdırıb.

Şahin Mustafayev İran prezidentinin gələn ay Bakıda keçiriləcək COP29 tədbirində iştirak edəcəyinə ümidvar olduğunu bildirib.

Qəbul zamanı bir sıra digər qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər də müzakirə edilib.

Ötən həftə Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan İrəvanda "Sülh qovşağı" konfransındakı çıxışında Zəngəzurdan keçən yola nəzarət funksiyasının Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinə (FTX) verilə biləcəyini istisna etməyib. Lakin oktyabrın 14-də rəsmi İrəvan bu bəyanatı təkzib edəcək açıqlama yayıb.

"Üçtərəfli bəyannamənin 9-cu bəndində Ermənistan Respublikasının öz ərazisindən malların, nəqliyyat vasitələrinin və insanların keçidini təşkil etməsi və onların təhlükəsizliyinə təminat verməsi nəzərdə tutulur. Bu, bəyanatda çox sadə şəkildə yazılıb. Aydındır ki, Ermənistan Respublikası bunu öz yurisdiksiyası və suverenliyi çərçivəsində etməlidir. Rusiya FTX-nin Sərhəd Xidmətinin bu yolda fiziki mövcudluğu üçtərəfli bəyanatın 9-cu bəndində nəzərdə tutulmur". Yeni Müsavat" xəbər verir ki, bu sözləri Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyinin sözçüsü Ani Badalyan deyib.

O bildirib ki, Ermənistan "Sülh qovşağı" layihəsində

Paşinyandan Kremlə Zəngəzur "pası", Mirzoyandan isə... - Qərbin gözlənilən cavabı

Erməni baş nazir yola nəzarətin Federal Təhlükəsizlik Xidmətinə verilə biləcəyini istisna etmir, XİN isə əksini söyləyir; dünənə qədər bundan imtina edən, Lavrovun "10 noyabr sənədi sabotaj edilir" bəyanatına meydan oxuyan Nikol Moskva səfərindən sonra mövqeyini dəyişir, ya necə... - təhlil

nun qarşılığını almadan belə bir addım atmazdı. Görünür, Paşinyan Rusiyanın İran və Türkiyə ilə sərhədi tərk etməsinin qarşılığında Rusiya hərbiçilərinin Zəngəzur dəhlizinə nəzarət etməsini qəbul edib. Bununla Paşinyan 10 noyabr 2020-ci il üçtərəfli bəyanatının 9-cu bəndini yerinə yetirmiş olacaqdı.

Ekspert hesab edir ki, Rusiya üçün Zəngəzur dəhlizini nəzarətə götürmək Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişindən

nəzarəti deməkdir. Belə çıxır ki, Kreml Rusiyaya alternativ olan nəqliyyat xəttinə nəzarət edəcək. Buna baxmayaraq, önəmli olan Zəngəzur dəhlizinin işə düşməsi və bunun bölgədə sülhə və əməkdaşlığa şərait yaratmasıdır. Buna nail olmaq üçün Bakı və İrəvan Kremlin şərtini qəbul edə bilər. Rusiya İran və Türkiyə sərhədini tərk etməyə qərar veribse, bir gün Zəngəzur dəhlizinə nəzarət funksiyasından da imtina edə bilər, sadəcə, bunun qarşılığında istəkləri olacaqdı.

ləsməyə ehtiyac yoxdur. Təhlükə var. Bu, ondan ibarətdir ki, Paşinyan ziddiyyətli açıqlamalar verir".

"Azərbaycanın qərb rayonlarından Naxçıvan Muxtar Respublikası istiqamətində nəqliyyat dəhlizinin həm İran, həm də Ermənistan ərazisindən keçəcəyi istisna edilmir. Birinci halda söhbət 61 kilometrlik marşrutdan, ikinci halda isə təxminən 43 kilometrlik marşrutdan (Zəngəzur dəhlizini nəzərdə tutur - red.) gedəcək" - Türkiyənin nəqliyyat

Azərbaycan və İran parlamentlərinin sədrləri görüşüb

İran Parlamentinin sədri Məhəmməd Baqer Qalibaf Azərbaycan Milli Məclisinin sədri Sahibə Qafarova ilə görüşüb. APA xəbər verir ki, bu barədə İran dövlət mediası məlumat yayıb.

Görüş Cenevrədə Parlamentlərarası İttifaqın 149-cu Assambleyası çərçivəsində baş tutub.

üzərinə götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün yol xəritəsini dəqiq ifadə edib, onun çərçivəsində Azərbaycan tərəfinə təkliflər göndərmişik: "Üçtərəfli bəyannamədə faktiki olaraq nəzərdə tutulan regionun bütün nəqliyyat və iqtisadi infrastrukturlarının blokdan çıxarılmasında maraqlı olmaqla, biz Azərbaycana təklif vermişik və blokun açılması prosesinə bir gün əvvəl başlamağı təklif edirik". Bununla belə, politoloq Elxan Şahinoğluna görə, bu, Nikolun dəhliz məsələsində geri addımı kimi qiymətləndirilə bilər. Analitik vurğulayıb ki, bu, Kremlin dəhlizə nəzarət məsələsində uzun müddətdir Nikol Paşinyana etdiyi təzyiqin nəticəsidir: "Rusiya prezidenti Vladimir Putin Nikol Paşinyanla Moskvada son görüşündə Ermənistan-İran sərhədinə nəzarətin erməni hərbiçilərə təhvil verilməsi ilə razılıqda. Putin bu-

daha əhəmiyyətlidir: "Saziş iki ölkə arasındakı münasibətlərin normallaşmasına, eyni zamanda Ermənistanın Türkiyə ilə sərhədinin açılmasına, ticarətin başlamasına, diplomatik əlaqələrin qurulmasına səbəb olacaq. Kremlin bunların heç birində marağı yoxdur, çünki Cənubi Qafqaza təsiri azalacaq. Rusiya bölgəyə təsirini Zəngəzur dəhlizinə nəzarət etməklə qoruya bilər. Ona görə də Kreml daha çox dəhlizə nəzarət mövzusunda maraq göstərir".

Politoloq onu da bildirir ki, Rusiyanın Zəngəzur dəhlizinə nəzarət etməsi nə Ermənistanın, nə də Azərbaycanın maraqlarına cavab verir: "İrəvan Ermənistan ərazisindəki nəqliyyat yolunun nəzarətini Rusiyaya verir və bu, Paşinyanın Qərbdəki tərəfdaşlarının xoşuna gəlməyəcək. Azərbaycan üçün Rusiyanın Zəngəzur dəhlizinə nəzarəti həm də Orta dəhlizə

Modern.az-a danışan sabiq xarici işlər naziri Tofiq Zülfüqarov isə bildirib ki, onsuz da Rusiyanın sərhəd qoşunları 1992-ci ildən Ermənistanda yerləşib: "Azərbaycanın isə mövqeyi ondan ibarətdir ki, Ermənistanın dəhlizə nəzarəti mümkün deyil. Ona görə də hiss olunur ki, buna razılıq verilib. Əminəm ki, bu istiqamətdə məsələlər hansısa formada inkişaf edəcək". **Sabiq nazir Paşinyan tərəfindən verilən razılığın müvəqqəti olduğunu da istisna etməyib:** "Hansısa bəhanə tapıb məsələni ləngidəcəklər. Məlum olduğu kimi, Ermənistan Zəngəzurdan keçən dəmiryol xəttini məhv edib. Həmin yolun bərpası bir müddət çəkəcək. Ona görə də Ermənistanın mövqeyinin dəyişib-dəyişməyəcəyini gözləmək lazımdır. Hər halda, inanmıram ki, ermənilər öz sözlünə uyğun hərəkət edəcəklər. Bu məsələdə tə-

və infrastruktur naziri Əbdülkadir Uraloğlu belə deyib. Onun sözlərinə görə, marşrutla bağlı yekun qərardan asılı olmayaraq, nəqliyyat-logistika əlaqəsi qurulacaq. "Bu və ya digər şəkildə biz Azərbaycanla birgə bu layihəni həyata keçirəcəyik. Müəyyən problemlər var, lakin onlar qarşıdakı dövrdə həll oluna bilər. Bu, zaman məsələsidir", - deyə türkiyəli nazir əminliyini bildirib. Nazirin fikrincə, heç bir ölkə öz ərazisinin Pekini Londonla birləşdirən beynəlxalq nəqliyyat arteriyasının bir hissəsinə çevrilməsinə qarşı çıxmamalıdır. Bəs Nikolun Rusiyanın xeyrinə geri addım atmasına, daha dəqiq Kremlə "pas" verməsinə Qərbin, özəlliklə qapısında "qol" görə ABŞ-ın reaksiyası nə olacaq?

Halbuki buna qədər İrəvan yola nəzarəti Rusiya FTX-yə verməkdən imtina edirdi. Hətta Rusiyanın birinci

diplomati Sergey Lavrov Ermənistanın bu mövqeyini 10 noyabr sənədinin sabotaj edilməsi adlandırmışdı. Nədənə, Paşinyanın son Moskva səfəri, MDB dövlət başçılarının qeyri-rəsmi samitində iştirakı, orada velosiped sürməsi, hoteldən əl-ayağını uzatmış vəziyyətdə yaydığı fotosu, ən nəhayət, Putinlə ikitərəfli görüşündən sonra dəhlizə kontrol məsələsində fikrini dəyişmiş kimi görünməkdədir.

"Yeni Müsavat"a danışan professor Qabil Hüseynlinin sözlərinə görə, Paşinyan Putinlə ikitərəfli danışıqlarda razılışıb. Onun fikrincə, Kreml lideri dəhlizin Rusiyasız açılmasının mümkünsüzlüyünü ona izah edib: "Ermənistan İran və Türkiyə sərhədlərinə tamamilə özü nəzarət edə bilər. Hazırda İran sərhədləri birgə mühafizə olunacaq, amma gələcəkdə yalnız erməni sərhədlərinin olmasına razılıq verilməsi mümkündür. Rusiya üçün İran sərhədlərində əsgərinin olmasından daha vacib Zəngəzur koridoruna nəzarət etməkdir. Paşinyan başa düşür ki, Qərbin dəstəyi ona bu məsələdə kömək etməyəcək. Amma yenə də onun bir erməni olduğunu nəzərə almalıyıq və sabah başqa bir açıqlama verilə bilər. Bu məsələdə Paşinyanın ABŞ-ı şantaj etməsi də istisna deyil".

Siyasi ekspert Məhəmməd Əsədullazadə də düşünür ki, Moskvada Putinlə Paşinyan arasında danışıqlarda Zəngəzur dəhlizinə nəzarətlə bağlı razılaşma əldə edilib: "Amma Orta dəhlizi Rusiyanın nəzarətinə vermək ABŞ, Türkiyə və Böyük

Britaniyanın geosiyasi maraqlarına ziddir. Paşinyanın bu qərarı Rusiyanın Ermənistanda və regionda mövqeyini güclənməsi, Orta dəhlizə tam nəzarət etməsi demək olacaqdı. Rusiyanın da istədiyi bu idi. Görünür, Putin Paşinyanı ikitərəfli danışıqlarda iqtisadi və hərbi müstəvidə təhdid edib ki, belə bir beynəlxalq layihəyə Rusiyanın nəzarət etməsinə razılışıb".

Ekspertin qənaətinə görə, ümumiyyətlə, Rusiyanın Zəngəzur dəhlizinə nəzarəti Azərbaycanın milli təhlükəsizlik maraqlarına cavab vermir: "Ermənistanın baş naziri də yaxşı bilir ki, məsuliyyətli və təhlükəli bir prosesə razılıq verib. Ona görə də növbəti prosesdə öz mövqeyindən geri çəkilə bilər. ABŞ bu xüsusda Ermənistan hakimiyyəti ilə sıx işləyəcək. Çünki Rusiyanın Zəngəzur dəhlizinə nəzarət edəcəkdise, Rusiya və Gürcüstan üzərindən, həmçinin İran üzərindən Orta dəhlizin bağlanması nə ehtiyac var idi? Ona görə də ABŞ bununla bağlı Ermənistanı bu qərarından imtinaya sövq edə bilər".

Siyasi şərhçi Aqşin Kərimova görə, Ermənistan Zəngəzur dəhlizi ilə əlaqədar mövzuların vərəqlənmə vaxtı çatanda ya Bakının tələb və şərtlərini icra edəcək, ya da onun üçün daha böyük sıxıcı günlər başlayacaq: "Başqa sözlə, Moskvadakı görüşlər fonunda demək olar ki, Əliyev hərtərəfli oynayır, Paşinyan isə Ermənistanın dağınıq və qeyri-müəyyən diplomatiyasını, onun mənfi nəticələrini toparlamaq üçün Kreml mətbəxinə boylanır".

□ **Emil SALAMOĞLU,**
"Yeni Müsavat"

Ermeni lobbisinə bağlılığı şübhə doğurmayan “Human Rights Watch” beynəlxalq “insan hüquqları” təşkilatı noyabrda Bakıda keçiriləcək COP29 iqlim sammitinin ev sahibliyi sazişinin nüsxəsini əldə etdiyini açıqlayıb. “Turan” bildirir ki, saziş bu il avqustun 17 və 23-də Bonn və Bakıda imzalanıb, ancaq ictimaiyyətə hələ açıqlanmayıb. Təşkilatın iddiasına görə, sənəddə iştirakçıların hüquqlarının qorunması ilə bağlı ciddi çatışmazlıqlar var. Sitat: “Sazişdə bildirilir ki, konfrans iştirakçıları şifahi və ya yazılı ifadələrinə, hər hansı əmələ görə hüquqi baxımdan toxunulmazlığa malik olacaqlar. Ancaq başqa bir bənddə onlardan Azərbaycan qanunlarına hörmət və onun daxili işlərinə qarışmamaq tələb edilir. Saziş hansı əməllərin Azərbaycanın daxili işlərinə müdaxilə sayıla biləcəyinə, ölkə qanunlarının BMT-nin idarə etdiyi konfrans zonasında tətbiq olunub-olunmayacağına heç bir aydınlıq gətirmir”.

Erməniperəst qurum daha sonra iddia edib: “Azərbaycanda ifadə və sərbəst toplaşma azadlıqlarına sərt məhdudiyyətləri nəzərə alsaq, iştirakçılar zona daxilindəki əməllərinə görə oradan kənarda repressiyalara məruz qala bilərlər”. Bu müddəaların sazişin 10-cu maddəsinin 12-ci bəndində öz əksini tapdığı bildirilir. HRW-a görə, saziş ictimaiyyətə açıq olmalı imiş: “2023-cü il Bonn İqlim Konfransında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasına üzv dövlətlər vurğuladı ki, ev sahibi ölkələr sazişləri ictimaiyyətə təqdim etməli və beynəlxalq insan hüquqları qanunlarını dəstəkləməlidir. Təəssüf doğuran haldır ki, bu razılaşmalar gizli saxlanılır. Onların ictimaiyyətə açıqlanması vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının üzərinə düşməməlidir. Həmçinin BMT təcili Azərbaycan hökumətinin insan haqları öhdəliklərinə hörmət etməyə və insan hüquqlarına hörmət göstərilən bir iqlim konfransı keçirməyə çağırmalıdır”.

Beləcə, COP29 yaxınlaşdıqca xüsusilə də erməni çevrələrə bağlı Qərb qurumlarının ölkəmizə qarşı məkrli şər-böhtan kampaniyası daha da şiddətlənir. Xüsusən də “iştirakçılar zona daxilindəki əməllərinə görə oradan kənarda repressiyalara məruz qala bilərlər” ifadəsi tamamilə iftiradır. Bu absurd fikirlər anti-Bakı kampaniyasının gücləndirilməsi elementlərin-

dəndir. Artıq hər çirkinliyə əl atan təşkilatlar indi heç bir bəhanə tapa bilmədikləri üçün sazişlərdən danışır, sənəddə iştirakçıların hüquqlarının qorunması ilə bağlı ciddi çatışmazlıqlar olduğunu iddia etməyə başlayıblar. Ümumiyyətlə, noyabrın 11-22-də Bakıda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) ərəfəsində ölkəmizə qarşı xaricdəki bədxahlığımız tərəfindən idarə olunan kampaniya güclənib. Demək olar ki, hər gün Qərbdəki ayrı-ayrı dövlətlərin qanunverici orqanlarının üzvləri, siyasətçilər, özünü vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələri adlandıranlar və jurnalistlər ölkəmiz əleyhinə fikirlər səsləndirirlər.

Son vaxtlar Qərb mediasında ölkəmiz əleyhinə sifarişli yazıların sayı da artıb. Redaksiyası Vaşinqtonda yerləşən, daha çox siyasət, biznes və beynəlxalq münasibətlərə diqqət yetirən “The Hill” qəzetində dərc olunmuş qərəzli məqalədə isə qeyd edilib ki, “Dağlıq Qarabağda ermənilərin etnik təmizləməsindən sonra” Azərbaycanda keçiriləcək COP29 sammiti onun legitimliyini şübhə altına alaçaq. Bildirilib ki, konfransın Bakıda keçirilməsinə Azərbaycanda saxlanılan 32 nəfər erməni esilli şəxsin ötən ilin dekabrında azad edilməsi müqabilində Ermənistanın vetosunun götürülməsindən sonra qərar verilib. La-

“Human Rights Watch”dan Azərbaycana həyasız böhtan - “COP 29 iştirakçılarına qarşı...”

Hər çirkinliyə əl atan təşkilatlar indi də iştirakçıların hüquqlarından danışirlar; **deputat:** “Məqsəd tədbirin baş tutmaması deyil, liderlərin konfransa gəlməsini önleməkdir”

kin qalan məhbuslar (?) hələ də Azərbaycanın cəzaçəkmə müəssisələrində saxlanılır.

Deputat Arzuxan Əlizadə “Yeni Müsavat”a qeyd etdi ki, bu hücumların olacağı gözlənilən idi: “Amma tədbirin keçirilməsinə təsir etməyəcək. Azərbaycan hazırlıq işlərini yüksək səviyyədə təşkil etməkdədir. Burada məqsəd də tədbirin baş

tutmaması deyil, sadəcə, Azərbaycan haqda mənfi rəy formalaşdırmaq, ayrı-ayrı siyasətçilərin, liderlərin konfransda iştirak niyyətindən yayındırmaq istəyidir. Bu da açıq şəkildə aparılan kampaniyadır və siyasi sifarişdir. Heç bir halda konfransın keçirilməsinə əngəl ola bilməyəcəklər və bütün iştirakçılar Bakıya gələcəklərini bəyan ediblər”.

A.Əlizadənin fikrincə, torpaqlarımız işğal altında olduğu dövrə də belə təəssürat yaradırdı ki, diplomatiya savasında müdafiədəyik: “O zaman da deyirdik ki, hücum diplomatiyası olmalıdır. Amma 44 günlük müharibə təcrübəsi göstərdi ki, döyüş meydanında, diplomatik masada və informasiya cəbhəsində sinxron iş ge-

də bilir. Fikrimcə, səfirlərimiz, diplomatlarımız, diasporamız daha aktiv olsaydı, bəzi hücumları önlemək olardı. Düzdür, bəzən bu da yetərli olmur, əgər sifariş varsa, onsuz da bəyanat yayacaqlar. Bütün hallarda diplomatik addımlarımızı gücləndirməliyik”.

✉ **Emil SALAMOĞLU, “Yeni Müsavat”**

Bölkə də Ukrayna-Rusiya müharibəsindən gələn “isti” xəbərlərlə, xüsusən də Yaxın Şərqdə baş verən son olaylarla müqayisə olunmaz, amma bizlə elə gəlir ki, ötən həftə sonunun ən maraqlı xəbərlərindən biri də bu oldu ki, qardaş Türkiyə ölkənin bütün dərslərlərində, ümumiyyətlə, leksik dövriyyədə “Mərkəzi Asiya” ifadəsini Türkünstan sözü ilə əvəz edir.

Hüseynbala SƏLİMOV

Əvvəldə turançları, ümumiyyətlə, türk millətçilərini Osmanlı kimi qüdrətli bir imperiyanın əsaslarını sarsıtmaqda ittiham edirdilər. Amma tədricən vəziyyət dəyişdi, ilk türk milli dövləti - Türkiyə yarandı, daha sonra turançlıq ideyası yalnız filosofları və politoloqları məşğul etmədi, hətta praktik siyasətçiləri də maraqlandırmışa başladı, ona görə ki, rus - sovet imperiyasının çöküşü ilə bir neçə müstəqil türk dövləti meydana çıxdı və onlar arasında siyasi birliyin və yaxınlığın yaradılması bir siyasi zərurət oldu, türk dövlətlərinin siyasətçiləri bununla məşğul olmağa başladılar...

Bəli, Mərkəzi Asiya Türkünstan olur, böyük Turan ideyası addım-addım gerçəkləşir, real olur. Bilirsinizmi, ən əsas odur ki, güclü ideya və onun arxasınca gedən və yaxud da getməyə hazır olan fədakar insanlar olsun, belə olsa, bu ideya gec-tez reallığa çevriləcək.

Əvvəldə bütün böyük ideyalar irreal, ən yaxşı halda isə, romantik görünür. Turan ideyası da belə oldu - o, böyük Əli bəy Hüseynzadə kimi siyasi romantiklərin beyninin məhsulu kimi ortaya çıxdı və ərəşəyə gəldi.

İndi bu proses addım-addım gedir. Onun leyhinə olanlar da var, olmayanlar da. Ən əvvəl ondan başlayaq ki, sovetlərin çöküşündən sonra geopolitiklər yeni geosiyasi arealdan - “türk zolağı”ndan yazmağa və bu arealdakı prosesləri təhlil etməyə başladılar. Güman edildi ki, buna ən çox ABŞ, ümu-

Mərkəzi Asiya Türkünstan olursa...

miyyətlə, Qərb dövlətləri maraqq göstərəcəklər, çünki bu yeni geosiyasi areal Rusiya və Çinin arasında çox əlverişli bir geosiyasi meydan və platsdarm kimi onlara lazım ola bilərdi.

Amma ABŞ da, Qərb də bu müstəvidə ziddiyyətli hərəkətlərlə sezişməyə başladılar - onlar, məsələn, Trans-Xəzər marşrutu və ya İpək yolu haqqında çox danışsalar da, türk birliyin ən əsas siyasi müərriki olan Türkiyəyə və hətta bəzi gənc türk dövlətlərinə ögey münasibət göstərməyə başladılar.

Fəqət onların siyasəti, olsa-olsa, qan qaralda bilər və qətiyyətlə türk dövlətlərinin inqeqrasiyasını dayandırmaq iqtidarında - gücündə deyil.

Bizim üçün vacib və hətta sevindirici olanı budur ki, digər böyük geosiyasi mərkəzlər də artıq bununla hesablaşırlar, hətta Rusiya kimi bir dövlət bir az könülsüz şəkildə, necə deyirlər, can çəkə-çəkə olsa da bunu nəzərə almağa, Türkiyə ilə, regionun digər gənc türk dövlətləri ilə yaxınlıq və əməkdaşlıq etməyə çalışır - bəli, Ankaradan “Mərkəzi Asiya” ifadəsinin Türkünstan sözü ilə əvəz olunacağı haqqında gələn xəbər Rusiya mediasında lap top-tüfənglə qarşılandı, amma rəsmi mənbələr hələ ki bu xüsusda bir söz deməyiblər.

Adam bəzən bu prosesin sürətinə təəccüb edir. Bir vaxt qətiyyətlə türk dövlətlərinin inqeqrasiyasını dayandırmaq iqtidarında - gücündə deyil.

qeyzləndirdik və hətta bir neçə dəfə cəhd etmişdik ki, “türkdilli dövlətlər” ifadəsini “türk dövlətləri” ifadəsilə əvəz edək. Amma hər dəfə bizim bu təşəbbüsümüz bəzi redaktorlar tərəfindən müqavimətlə qarşılanırdı - onlar deyirdi ki, rəsmən “türk dövlətləri” deyil, “türkdilli dövlətlər” ifadəsi işlənir və biz bununla hesablaşmalıyıq.

Xoşbəxtlikdən çox keçmədi ki, məsələ rəsmi olaraq da həllini tapdı - “türkdilli dövlətlər” ifadəsi “türk dövlətləri” ifadəsi ilə əvəz olundu.

Bundan əvvəl isə keçmiş Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayevin təşəbbüsü ilə “Orta Asiya və Qazaxıstan” ifadəsi “Mərkəzi Asiya” sözlərilə əvəz olunmuşdu. Budur, indi bu da dəyişir, “Mərkə-

zi Asiya” ifadəsi də Türkünstan sözü ilə əvəz olunur...

Bu vaxta qədər bir çoxu belə deyirdi ki, guya Turan Əbülqasım Firdovsinin bədii təxəyyülünün məhsulu olub. Əlbəttə, bizim tarixçi və filoloqlarla mübahisə etmək fikrimiz yoxdur. Amma Turan yaylası və Turan pələngi kimi ifadələr də var axı! Hətta ola bilər ki, qədim türk dövlətləri məhz Turan adlanmayıblar, amma Türkünstan bir coğrafi ad, etnik və hətta siyasi məkan kimi bir gerçəklikdir axı! Odur ki, gələn sevinək, çünki bir vaxt qəsdən təhriir olunmuş, hətta reallıqdan silinmiş və dövriyyədən çıxarılmış bütün böyük türk gerçəklikləri indi qayıdır və özünün yerini tutur - Turan və Türkünstan kimi...

Diferensial bələdiyyə

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Hökumət suyun qiymətinin diferensiallaşdırılacağını açıqladı və bu, millətin müəyyən qədər nigrançılığına səbəb oldu. Klassik isə bu temada yaxşı yazıbdır: "Nigrançılıq çox pis şeydir".

Axi təcrübə var, hökumətin qərarında nəse anlaşılmaz, xarici sözlər olursa, adətən yaxşı qurtarmır. Millət düşünməyə, tapmağa çalışır ki, görəsən, indi bizə hansı torbanı tikirlər. Yoxsa diferensial sözü elə pis söz deyil, hətta 18 plyus da deyil. Məktəbi Misir müəllimin qaranlıq epoxasından qabaq bitirənlər diferensial tənliklər, diferensial funksiya kimi söhbətləri xatırlamalıdır. Bu sözün hərfi mənası isə qədim latınca "fərqlilik, ayırmaq" deməkdir.

Qısa yazsaq, hökumətin qərarına görə bundan sonra suyun vahid qiyməti olmayacaq. İstifadə həcminə, vaxtına, yerinə-filana görə ayrı qiymətlər qoyulmalıdır. Lakin bu, yalnız kənd təsərrüfatı məqsədli sulara aiddirmi, yoxsa Bakıda və Abşeron yarımadasında da qiymətlər fərqlənəcək? Hələlik bunu bilmirik. Hər halda, yaxşı olar gələcəkdə içməli suyu "moyka"da işlətməklə çay qaynatmağın nəse fərqi olsun. O cümlədən, Əhmədliyə Kür suyu alan yetimlə Səbayeldə villada Şollar suyu hortdadan olıqarx "Ramiz Mehdiyev" arasında ödəmə fərqi qoyulsun. Eyni həcmə görə biri az, o biri çox ödəsin. Hərçənd buna elə şərti "Ramiz müəllim" nəzarət edəcəksə, qərarın fatihəsi indidən verilsin. Həmişəki, gözəndə pərdə bir qərar, əlavə korrupsiya mənbəyi olacaqdır.

Yeri gəlmişkən, bu "su diferensiasiyası" əslində təzə söhbət deyil, neçə illər öncə də oxşar qərarlar olmuşdur. Görünür NK-da dəftərxanaya baxan adamı işdən çıxarıblar, gedəndə köhnə qərarları qəsdən özü ilə aparıb. Amma qərarda tam yeni, sevirici hissələr də var, məsələn, çimərlikdə çimərkən, qayıqda gəzərkən, balıq tutarkən sudan istifadə pulsuzdur.

Böyük hörmətdir. Oxuyanda gözlərim yaşardı. İndi mən növbəti yayı gözləyirəm. Qərarı götürüb Abşeron yarımadası ətrafında dövr edəcək, harada istəsəm çiməcəyəm, olıqarx məmurların hücumu keçən dəniz-plyaj qarovulçularının gözüne hökumətimizin bu parlaq, iti, kəsi-ci-deşici qərarını soxacağam! Bəs necə, artıq çimərlik suyu bizə ödənişsizdir! (Bəlkə yayı gözləməyə hövsələm çatmadı, indi getdim. Sətəlcəm olub ölsəm belə, NK-nın qərarının düzgünlüyünü isbat etməliyəm).

Ancaq suyun diferensiallaşdırılması başqa mənə daşıya bilər. Bəlkə hökumət suyu parçalayıb bizə oksigen və hidrogen şəklində verəcək (diferensialın ayırmaq anlamı). Özünü yaxşı aparanaqlara həm oksigen, həm hidrogen veriləcək, müxalifətçilərə təkə hidrogen. Yaltaqlara mineral su, tənqidçilərə ağır su. Hər şey ola bilər. İqtisadi imkanlarımız sonsuzdur.

Bu ayırmaq, birləşdirmək fəlsəfəsi hökumətimizin siyasətində daimidir. Məsələn, bələdiyyələri də oxşar üsullarla diferensiallaşdırırlar. Lap əvvəl, 1999-cu ildə birinci bələdiyyə seçkisi keçiriləndə ölkəmizdə 2700 bələdiyyə var idi. Zamanla onların çoxu balacalaşdı (oxu: regionların inkişaf planı sayəsində bölgələr xaraba qaldı), eridi, yoxa çıxdı və say 1771 oldu. Ancaq növbəti illərdə 1400 bələdiyyəyə düşdü. İndi isə deputatlar belə qanun düzəldirlər ki, bu da çoxdur, xırda-mırda bələdiyyələri bir-birinin gözüne qatmalıyıq və sonucda Azərbaycanda cəmi 684 bələdiyyə qalmalıdır.

Əla, gözəl, fışqırıq. Ta bu 684-ü niyə saxlayırınsız? Bələdiyyənin leşi belə bu dərəcədə qorxuludurmu? Azərbaycan xalqı özünü idarə edə bilmədi, eləmi? Halal olsun. Mən alqışlayıram və düzgün nəticə çıxarıram. Ölünü özbaşına qoysan, kəfəni batırır. Bələdiyyə ixtisar edilməli, icra hakimiyyətləri çoxaldılmalıdır. Hər məhəllədə, lazım gələrsə hər küçə və evdə icra nümayəndəliyi yaradılmalıdır.

Ən tragikomik detal isə budur ki, xırda kəndlərin bələdiyyələrini səmərəli olsun deyər birləşdirirlər, lakin ölkənin ən iri yaşayış məntəqəsinin - paytaxtın bələdiyyəsi yoxdur.

"Qarabağ ermənilərinin öz evlərinə qayıtması haqda yalnız Azərbaycanla sülh əldə ediləndən sonra danışmaq mümkün olacaq".

Artıq o da məlumdur ki, Ermənistanla imzalanacaq sülh sənədində Qarabağın "q"ı belə olmayacaq. Yaxud olarsa, onda qərbi azər-

Qarabağa dönüşünü müzakirə predmeti kimi aktuallaşdırmağa çalışırsa, qərbi azərbaycanlıların da haqlı olaraq öz doğma yurdlarına qayıdış

müqaviləsində olan bir neçə şərtəndə həmişə dolayısı yolla qaçırırlar. Bu da ermənilərin hər zaman olan xarakterlərindən biridir. Əsas məqsəd-

Qərbi azərbaycanlılar yurdlarına bu vaxt dönəcək - erməni prezidentdən maraqlı etiraf

Günay Ağamalı: "Qayıdış prosesi cənab Prezident İlham Əliyevin strateji hədəfi kimi qarşıya qoyulur"
Mürvət Həsənlı: "Biz mütləq Qərbi Azərbaycana qayıdacağıq"

"Yeni Müsavat" xəbər verir ki, bunu Ermənistan prezidenti Vaaqn Xaçaturyan "Armenpress" agentliyinə və "Şant" telekanalına müsahibəsində bildirib.

"Biz məsələyə realist yanaşmalıyıq. Müxtəlif amillər var. Qarabağa qayıtmazdan əvvəl təhlükəsizlik məsələləri həll olunmalı və müəyyən şərtlər təmin edilməlidir", - deyir o qeyd edib.

Onun sözlərinə görə, ermənilərin bölgəyə geri qayıtması daha uzaq perspektiv problemidir. Xaçaturyan əmindir ki, mövcud fikir ayrılıqlarına baxmayaraq, Azərbaycanla danışıqlar yolu ilə həllə nail olmaq mümkündür və çətinliklər "irəliləməyə" mane olmamalıdır.

Əslində Ermənistan prezidenti radikal-revanşistlərdən fərqli olaraq, gərçəyi etiraf edib. Bu da ondan ibarətdir ki, öncə sülh müqaviləsi imzalanmalı, ondan sonra yerdə qalan məsələlərə, o sırada kommunikasiyaların açılması məsələsinə baxıla bilər. Sülh sazişi üçün isə Ermənistan Konstitusiyasından Azərbaycana qarşı ərazi iddiasını ehtiva edən müddəa aradan qalxmalıdır.

Bütövlükdə Ermənistan rəhbərliyi bu məsələdə aşağı-yuxarı eyni, realığa yaxın mövqe tutur. Hərgah, arasıra "etnik təmizləmə"dən də dem vurur, konstitusiyayı dəyişməyə tələsmək istəmir.

baycanlıların geri dönüş məsələsi ilə paritet şəkildə, "güzgü prinsipi" üzrə əksini tapacaq.

Bu mənada sülh müqaviləsindən sonra soydaşlarımızın qayıdışı mövzusu eyni dərəcədə gündəmə gələ bilər. Qarabağdan könüllü köç etmiş keçmiş Azərbaycan vətəndaşlarının geri qayıdış şərtləri isə çoxdan belli: öncə onlar konstitusiyamızı və bayrağımızı qəbul etməlidirlər.

Bəs yuxarıdakı sözlərlə Xaçaturyan öz toplumuna, özəlliklə Qarabağın keçmiş erməni sakinlərinə hansı mesajı çatdırmaq istəyir?

Milli Məclisin deputatı, Ana Vətən Partiyasının sədr müavini Günay Ağamalı bu fikirlərdə hiylə müşahidə edir: "Ermənistan prezidenti Vaaqn Xaçaturyanın "Armenpress" agentliyinə və "Şant" telekanalına verdiyi açıqlama hesab edirəm ki, tək tərəfli və hiyləgər yanaşmanın nümunəsidir. Prezident Xaçaturyan əksər erməni siyasətləri kimi Azərbaycana qarşı revanşist və militarist məzmunlu çıxış etməsə də, ermənilərin Qarabağa qayıdışını aktuallaşdırmağa çalışır. Bu isə əslində tək tərəfli İrəvanın deyil, həm də anti-Azərbaycan mövqeli güc mərkəzlərinin maraqlarının ifadəsidir. Ona görə də bu tip yanaşma bütün hallarda qəbul edilməzdir. Ermənistan rəhbərliyi əgər ermənilərin

hüququnu beynəlxalq hüququn və fundamental insan haqlarının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi qəbul etməlidir. Həm də nəzərə alınmalıdır ki, soydaşlarımızın Qərbi Azərbaycana qayıdış prosesi cənab Prezident İlham Əliyevin taktiki gedişi yox, strateji hədəfi kimi qarşıya qoyulur. Biz ölkə başçımız cənab İlham Əliyevin strateji xətt kimi müəyyən etdiyi Qərbi Azərbaycana qayıdış addım-addım yaxınlaşmaqdayıq. Elə bu səbəbdən də rəsmi İrəvan yaranmış geopolitik gerçəkliyin fərqiyləndirir və Vaaqn Xaçaturyanın dili ilə yumşaq ritorikadan, konstitusiyaya dəyişikliyindən və sülh prosesindən danışır, həm də vaxt qazanmağa hesablanmış növbəti və məkrli gedişlərindən birini edir".

Qərbi Azərbaycan icmasının qurucularından biri, qurumun Qəyyumlar Şurasının sədri Mürvət Həsənlı da bu fikirdədir: "Cənab Prezidentin də dedi ki, biz mütləq Qərbi Azərbaycana qayıdacağıq. Bu hər bir qərbi azərbaycanlının ən böyük arzusudur. Biz çox ləyaqətlə, şərəflə bu işə nail olacağıq. Buna qəti şübhəmiz yoxdur. Cənab Prezidentin dedi ki, biz ora tankların üstündə deyil, öz miniklərimizlə rahat şəkildə qayıtmaq istəyirik. Bununla bağlı Ermənistan rəhbərliyinin çıxışlarına baxıram, ya xından izləyirəm. Onlar sülh

ləri hiyləgərçəsinə bu işin altından çıxmaqdır. Bizim sülh şərtlərində erməni konstitusiyasında Azərbaycana qarşı olan ərazi iddialarının çıxarılması məsələsi var. Amma Ermənistan tərəfi hələ ki bunu etmir. Biz öz torpaqlarımıza qayıtmaq istəyirik. Qərbi Azərbaycan bizim vətənimizdir. Babamın babasının atası da orada doğulub. Onların bizim kəndlərimizdə qəbir yerləri var idi. Biz onları ziyarət etmək istəyirik. O yerlərə qayıtmaqda əsas məqsədimiz öz torpaqlarımıza sahib çıxmaqdır. Başqa heç bir məqsədimiz yoxdur. Öz torpaqlarına qayıtmaq istəyənlərin hansı günahı ola bilər ki? Bizim ora qayıtmağımız alver predmeti ola bilməz. Ermənilərin Cənubi Qafqaza gəldikləri tarix hamımıza məlumdur. Bu uzun bir tarix deyil. Biz isə qədim tarixdən bu torpaqlarıdır. Əsrlər boyu o torpaqların inkişafında xidmətlərimiz olub. Ona görə tarixi torpaqlarımıza qayıtmağı qarşıma məqsəd kimi qoymuşuq. Bu hədəfimizə də başda Ali Baş Komandanımız olmaqla nail olacağıq, inşallah. Özü də inanırıq ki, çox yaxın zamanda biz buna nail olacağıq. Zaman-zaman içərimizdən olan satqınlarımız o torpaqları düşməne veriblər. Bizlər bununla heç zaman barışmayacağıq. Cənab Prezident nəyi nə zaman edəcəyini yaxşı bilir".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
 "Yeni Müsavat"

Azərbaycan Haaqa Daimi Arbitraj Məhkəməsinə Ermənistanla qarşı 2 dövlətlərarası arbitraj iddiası təqdim edib. Bu barədə beynəlxalq arbitraj üzrə erməni ekspert Sərkis Qriqoryan deyib.

Onun sözlərinə görə, Azərbaycanın təqdim etdiyi işlər çərçivəsində artıq arbitraj məhkəmələri təyin edilib və sədrləri məlumdur. Təsdiqlənmiş qrafikə əsasən, 2027-ci ilin əvvəlində işlər yekunlaşmalıdır. "Artıq iki iş üzrə ilk məhkəmə iclası keçirilib. Hazırda sübutlar, şahid ifadələri, ekspert rəyləri və s. daxil olmaqla, hər iki iş üzrə proses davam etdirilir", - o deyib və əlavə edib ki, iddiaların məxfiliyi hələ açılmayıb.

Ermənistan və Azərbaycan tərəfi də məsələ ilə bağlı hələ ki açıqlama verməyib. Lakin məlumatlara görə, Azərbaycan iddiasında Qarabağda ətraf mühitin və biomüxtəlifliyin məhvəsinə görə Ermənistanın məsuliyyət daşdığını bildirib. 2023-cü ilin yanvarında təqdim edilən ilk iddia vəhşi təbiətin və təbii mühitin mühafizəsi haqqında Bern Konvensiyası çərçivəsindədir.

Azərbaycan BMT-nin 2022-ci il hesabatını da sübut kimi göstərib ki, Ermənistan meşələri qırır.

Milli Məclisin deputatı Bəhruz Məhərrəmov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Azərbaycan Ermənistanın vurduğu çoxsaylı zərərlərə görə müvafiq hüquqi addımların atılmasında israrlıdır: "Ermənistanın dövlət səviyyəsində törətdiyi və 30 ildən artıq davam etmiş işğal və təcavüzə ehtiva olunan çoxsaylı müharibə cinayətləri bir sıra istiqamətləri, o cümlədən etnik təmizləmədən soyqırıma, mədəni-tarixi abidələrin vandalizmə hədəfə almaqdan çoxsaylı ekoloji cinayətlərə qədər geniş spektri əhatəleyir. Azərbaycan Respublikası cənab İlham Əliyevin müzəffər Ali Baş Komandanlığı ilə işğal və təcavüzə hərbi-siyasi yolla son qoyaraq bu cinayətlərin qisasını döyüş meydanında alsa da, cənab Prezidentin ifadə etdiyi kimi, biz mübarizəmizi hüquq müstəvisində də davam etdirir və bu illər ərzində Ermənistanın vurduğu çoxsaylı zərərlərə görə aidiyyəti bərpəedici addımların atılmasında israrlıyıq. 30 illik işğal dövründə Livan ölçüdə bir ərazidə - Qarabağ və Şərqi Zəngəzurd erməni cinayətlərinin izləri, o cümlədən hələ də minalanmış sahələrin mövcudluğu şəraitində, müharibə cinayətlərinin təhdidlərinin qaldığı bir şəraitdə Bakı üçün iddialarını hüquq müstəvisində təkbizə dilməz dəlillərlə sübut etmək çətin deyil. Özünün heç bir faktiki və hüquqi əsasla sahib olmayan iddialarını qarayaxmalar, böhtanlar, habelə Qərbdəki dəstəkçilərinin ötürdüyü tezislər hesabına formalaşdıran Ermənistan-dan fərqli olaraq Azərbaycan beynəlxalq məhkəmələrə real faktlar təqdim etmək iqtidarındadır və məhkəmə iddiala-

Ermənistan küncə sıxılır - işğalçının təzminat ödəməyə başlayacağı tarix

Bəhruz Məhərrəmov: "Azərbaycan beynəlxalq məhkəmələrə real faktlar təqdim etmək iqtidarındadır və məhkəmə iddialarını məhz bu istiqamətdə qurub"

Polad Mehdiyev: "BMT tərəfindən təzminat komissiyasının yaradılması vacib məsələlərdəndir"

rını məhz bu istiqamətdə qurub. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq məhkəmələrə müraciətində yalnız iki məqsəd hədəflənir. Birincisi, törədilmiş çoxsaylı cinayətlərə görə təqsirli şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunması, ikincisi isə bu illər ərzində ölkəmizə vurulan milyardlarla zərərin əvəzinin ödənilməsi".

B.Məhərrəmov vurğuladı ki, bu məhkəmə prosesi, eyni zamanda 30 il ərzində işğal, təcavüz və çoxsaylı müharibə cinayətlərinə susan beynəlxalq ictimaiyyətin və global insan haqları institutlarının, o cümlədən beynəlxalq məhkəmələrin və digər beynəlxalq mexanizmlərin özləri üçün də bir sınaqdır: "Sirr deyil ki, biz işğal və təcavüz dövründə bu strukturların heç birinin ədalətə, haqqa və ümumbəşəri dəyərlərə xidmət etdiyinə şəhidlik etmədik. Bu gün müxtəlif beynəlxalq mexanizmlər əsasında formalaşdırılan məhkəmələr iddialar əsasında regionda 30 il ərzində baş vermiş prosesləri, o cümlədən Ermənistanın çoxsaylı cinayətlərini tam, hərtərəfli və qərəzsiz araşdırmaqla əslində həm də öz üzərlərindən bu cinayətlərə göz yummaqda, susmaqda ehtiva olunan ortaqlıq ləkəsini ata bilirlər. Bizim hədəflərimiz aydındır, iddialar kifayət qədər dəqiq, sərrast və korrekt formada müəyyən edilib, real əsaslara söykənir. Ötən dövrün təcrübəsi göstərir ki, Azərbaycan özü öz gücü hesabına haqq-ədalətli və beynəlxalq hüququn aliliyini təmin etməyə qadirdir. Bu mənada, hər kəs əmin ola bilər ki, beynəlxalq məhkəmələrə müraciət, əslində bu strukturlara verilən şansıdır, həmin məhkə-

mələrin qərarlarından asılı olmayaraq Azərbaycan regionun hərbi-siyasi gücü kimi özü beynəlxalq hüquq normalarının tələblərinə müvafiq olaraq arzuladığı hüquqi status-kvonu da tam şəkildə bərpa edəcək".

Hüquqşünas Polad Mehdiyev isə "Yeni Müsavat"a açıqlamasında prosesin gedişatı ilə bağlı təfərrüatları şərh etdi: "Ermənistan Azərbaycana qarşı işğalının nəticəsi olaraq bir neçə istiqamət üzrə reparasiyaya cəlb edilməlidir: 1. İşğal dövründə on minlərlə azərbaycanlı qətl edilib, 4 minə yaxını itkin düşüb. Etnik təmizləmə Ermənistan dövlətinin sistemli fəaliyyəti ilə zorakılıq, soyqırım, kütləvi qətləmə və insanlıq əleyhinə digər cinayətlər və insan hüquqlarının kobud pozulması yolu ilə həyata keçirilib. Azərbaycan tərəfindən həbs edilən Araq Harutyunyan, Ruben Vardanyan, Arkadi Qukasyan, Bako Saakyan və b. cinayətlərin iştirakçılarıdır. Sözügedən cinayətlərə dair Nürnberq tribunalının təcrübəsi mövcuddur. O təcrübədən istifadə etmək lazımdır; 2. İşğal dövrü ərzində erməni vandallarının özbaşınalığı nəticəsində beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri pozularaq Azərbaycanın tarixi və mədəniyyət abidələri qəsdən məhv edilib. Haaqa Konvensiyası, "İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Pakt, Avropa Mədəniyyət Konvensiyası, YUNESKO-nun "Ümumdünya mədəni və təbii irsinin qorunması haqqında" Konvensiyası və digər beynəlxalq sənədlərlə tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması, öyrənilməsi, onlardan istifadə və

ümumilikdə insanların mədəni hüquqlarının müdafiəsi mexanizmləri həyata keçirilir. 3. 30 ilə yaxın davam etmiş işğal dövründə Azərbaycanın enerji resursları Ermənistan dövləti tərəfindən qanunsuz istismar edilib. Bununla da Ermənistan 1994-cü il Enerji Xartiyası Müqaviləsinin çoxsaylı müddəalarını və beynəlxalq hüququn fundamental prinsiplərini pozub. Artıq bu istiqamətdə Azərbaycan tərəfindən 27 fevral 2023-cü il tarixində kompensasiya tələbi ilə dövlətlərarası iddia qaldırılıb. Məhkəmə prosesi Niderlandın Haaqa şəhərində yerləşən Daimi Arbitraj Məhkəməsinin mənzil-qərargahında həyata keçirilir. İddiyanın əsasını Qarabağ bölgəsinin zəngin hidroenergetika ehtiyatlarının Ermənistan tərəfindən qanunsuz istismarı nəticəsində kompensasiyanın ödənilməsi təşkil edir; 4. Ermənistan tərəfindən Azərbaycana qarşı silahlı təcavüz eyni zamanda ətraf mühit üçün ciddi fəsadlara səbəb olub. Meşələrin qırılması, qəsdən yanğınların törədilməsi, flora və fauna növlərinin məhv edilməsi, çayların və çay qollarının çirkəndirilməsi, münbit torpaqların məhv edilməsi, təbii sərvətlərin qanunsuz istismarı təbii ehtiyatların tükenməsinə və biomüxtəlifliyinin məhv olmasına səbəb olub. İşğaldan öncə təbiət qoruqları olan ərazilərdə qanunsuz fəaliyyət nəticəsində Azərbaycanda 500-dən artıq vəhşi heyvan növü məhvəyə təhlükəyə alınırdı. Bununla da Ermənistan "Avropanın canlı təbiətinin və təbii mühitinin qorunması haqqında" Bern Konvensiyasının tələblərini pozub. Konvensiyaya uyğun

olaraq, Azərbaycan tərəfindən Ermənistanla qarşı Haaqada Beynəlxalq Arbitraj Məhkəməsinə dövlətlərarası arbitraj prosesi başlatılıb".

P.Mehdiyev qeyd etdi ki, tarixi arbitraj işinin məqsədi 30 il ərzində beynəlxalq səviyyədə tanınan Azərbaycan ərazilərinin qanunsuz işğalı dövründə ətraf mühitin və biomüxtəlifliyin geniş miqyasda məhv edilməsinə görə Ermənistanı məsuliyyətə cəlb etməkdir: "İşğal dövrü ərzində Ermənistan tərəfindən Azərbaycana vurulan iqtisadi zərər ilkin hesablamalara görə təxminən 800 milyard ABŞ dolları təşkil edir. Bu, BMT Baş Assambleyasının "Beynəlxalq humanitar hüququn ciddi pozuntuları və insan hüquqları sahəsində beynəlxalq normaların ciddi pozuntularının qurbanları üçün zərərin ödənilməsi və hüquqi müdafiə hüququna aid əsas prinsiplər və rəhbəredici müddəalar" adlı qətnaməsi ilə bir daha təsdiq olunub. Tarixə nəzər yetirsək, I Dünya müharibəsindən sonra bağlanan Versal müqaviləsi yalnız Almaniyanı müharibədə günahlandırmaqla kifayətlənməyərək, eyni zamanda onu 132 milyard qızıl marka və ya bu günün dəyəri ilə təxminən 269 milyard dollar məbləğində maliyyə ödənilməsi tələbi qarşısında qoydu. Bu təzminatın ödənişi 92 il çəkdi. II Dünya müharibəsindən sonra Yalta konfransında Almaniya və müttəfiqlərinin üzərinə reparasiya yükünün qoyulması barədə qərar qəbul edildi. Almaniyanın üzərinə Polşaya vurduğu 1,3 trilyon dollar dəyərində zərərlərə görə təzminat tələbi qoyuldu. Fransa kömür yataqlarından istifadə etmək və bəlkə də daimi olaraq Fransaya birləşdirmək niyyəti ilə 1947-1956-cı illərdə Saar protoktoratına nəzarəti öz üzərinə götürdü. Hollandiya 1949-cu ildə təxminən 69 kv.km alman ərazisini özünə birləşdirdi və həmin ərazilər yalnız 1957-ci ildə Qərbi Almaniya Hökumətinə geri verildi, Hollandiya-Almaniya müqaviləsinə əsasən, Qərbi Almaniya Hollandiyaya 280 milyon alman markası ödəməyi qəbul etdikdən sonra torpaqlar geri qaytarıldı.

İkinci Dünya müharibəsindən sonra müttəfiqlər, təxminən 10 milyard (1948) dollar dəyərindən çox alman patentinə, müəllif hüquqlarına və ticarət nişanlarına əl qoydular. Milyonlarla alman, dü-

şərgələrdə, mədəncilikdə, məhsul yığımında və ya sənayedə müttəfiqlər üçün çalışmaq üçün bir neçə il məcburi əməyə məcbur edildi".

Hüquqşünas hesab edir ki, Azərbaycanın legitim hərbi güc tətbiq etməsi nəticəsində Ermənistanın işğalı aradan qalxdığından, BMT tərəfindən təcili olaraq dəymiş maddi ziyanla bağlı iddiaları nəzərdən keçirmək üçün təzminat komissiyasının yaradılması vacib məsələlərdəndir: "Beynəlxalq hüquqda təcavüzkar ölkənin vurduğu ziyanın ödənilməsinin ərazini geri qaytarmaq-restitusiya, reparasiya, təzminat zəmanətləri kimi bir sıra formaları var. Ermənistan təzminat ödənilməsində tək-cə, pul yox, digər kompensasiya formalarından da istifadə edə bilər. Əgər maliyyə durumu buna imkan vermirsə, beynəlxalq təzminat fondu yaradıla bilər və Ermənistanın "dostları" həmin fond vasitəsilə Ermənistanın təzminatının ödənilməsində iştirak edə bilər. Yaxud Ermənistan öz ərazisindən Azərbaycanın xeyrinə müəyyən güzəştləri özündə ehtiva edən təzminat razılaşmasına gedə bilər. Bu, Ermənistanın müəyyən əraziləri üzərində suveren hüquqlarından Azərbaycanın xeyrinə imtina etməsinə və ya suveren ərazilərində müəyyən funksional suveren hüquqların, yeni müəyyən fəaliyyət sferalarının uzunmüddətli konsessiyasını özündə ehtiva edə bilər. Bütün bu öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün beynəlxalq qurumların təcavüzkar ölkəyə təsiri çox vacib məsələlərdən biridir. BMT və digər beynəlxalq insan hüquqları müdafiə təşkilatları Ermənistanın qarşısında bu öhdəlikləri qoymalı və yerinə yetirilməsinə nəzarət etməlidirlər. Ermənistanla sülh danışıqları da həmçinin mütləq şəkildə Ermənistanın təzminat məsələsinə əhatə etməli, onun vurduğu zərərin bərpa edilməsi üçün ödəyəcəyi məbləğin miqdarı və ödəniş formaları müəyyən olunmalıdır. Təbii ki, təzminatın ən əsas formalarından biri də təcavüzü heç vaxt təkrarlamaq zəmanəti olmalıdır. Digər tərəfdən, beynəlxalq tribunallardan Ermənistan Azərbaycan xalqından, xüsusən 30 illik işğaldan əziyyət çəkmiş əhalidən üzr istəməlidir".

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Müsavat"

13 oktyabr - dəmir yolu işçilərinin peşə bayramı günüdür. Bu bayram Prezident İlham Əliyevin 2005-ci il 7 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsis edilib. Azərbaycanda yük və sərnişin daşımalarını həyata keçirən dəmir yolu nəqliyyatının yaranma tarixi XIX əsrin sonlarına təsadüf edir. İlk xəttin istifadəyə verildiyi 1880-ci ildən bu günə qədər dəmir yolları ölkəmizin iqtisadiyyatında, mədəniyyətində, əhəlinin gündəlik həyatında önəmli rol oynamaqda davam edir.

144 illik önəmli bir dövrü əhatə edən Azərbaycan dəmir yolu çox əzəmətli fəaliyyət yolu keçib. Bu yol Ümummilli lider Heydər Əliyevin qayğı və diqqəti sayəsində keçən əsrin 70-80-ci illərində öz tərəqqisinin zirvəsinə çatıb. Onun rəhbərliyi ilə ölkəmizin nəqliyyat sistemi daim diqqət mərkəzində saxlanılıb, ən böyük çəşidləyici stansiya olan "Şirvan" stansiyası, Yevlax-Balakən, Güzdək-Qaradağ dəmir yolu xətləri inşa edilərək istismara verilib. Dəmir yolu vasitəsilə daşınan yüklərin həcmi həmin dövrlərdə 80-90 milyon tona çatdırılıb.

Orta Dəhlizin vacib seqmenti: BTQ

Ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan və Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilən müasir dövrün iqtisadi islahatları Azərbaycan dəmir yolunun tərəqqisinə də öz müsbət təsirini göstərmişdir. Tiflis-Tbilisi arasında körpü rolunu oynayan Bakı-Tiflis-Qars (BTQ) dəmir yolu layihəsi ilə bağlı sənədin 2007-ci il fevralın 7-də imzalanması tarixi hadisə idi. Bu layihə Xəzər hövzəsi regionunun və Mərkəzi Asiya ölkələrinin Avropa ilə bilavasitə nəqliyyat əlaqələrinin qurulması, yük və sərnişinlərin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə ərazilərindən keçməklə birbaşa Avropaya çıxışı və ölkəmizin Avropaya inteqrasiyası prosesinin sürətləndirilməsi məqsədi daşıyırdı.

Bu gün də Orta dəhlizin vacib seqmenti hesab olunan Bakı-Tiflis-Qars dəmir yolu xətti ilə əhəmiyyətli yükdaşımalara həyata keçirilir. Belə ki, dəmir yolu xəttinin Gürcüstandan keçən 184 kilometrlik hissəsində aparılan təmir-genişləndirmə işləri 2024-cü ildə yekunlaşdırılıb və mayın 20-sindən etibarən BTQ dəmir yolu xətti üzrə yükdaşımalara start verilib. Genişləndirmədən sonra BTQ-nin illik yükdaşıma gücü 1 milyon tondan 5 milyon tona çatıb. İndi ADY modernləşdirilmiş BTQ dəmir yolu xətti ilə Mərkəzi Asiyadan, bütövlükdə isə Asiyadan Qərb istiqamətinə və əks istiqamətə göndərilən yüklərin böyük hissəsini daşımağa, yükdaşımalara üzrə beynəlxalq səviyyədə rəqabət aparır.

Transformasiya prosesinin təkmilləşməsi

Son illər ərzində ADY bir qurum kimi köklü dəyişikliklərdən, başqa sözlə, transformasiyadan keçir. Transformasiya

Rəqəmsallaşan dəmir yolları

144 ilə qət edilən şərəfli yol - dəmiryolçuların tarixi izi

ya nəticəsində ADY-nin əsas uğurlarından biri şirkətin artıq öz vəsaitləri hesabına iri investisiya layihələrini həyata keçirməsidir. Xərclərin optimallaşdırılması və əlavə gəlirlərin təmin edilməsi sayəsində ADY öz vəsaiti ilə 2023-cü ildə 35 milyon manat investisiya edib. Məsələn, 16 km yolda rels dəyişdirilib. Keşlə, Biləcəri stansiyalarında, Yeni Suraxanı-Suraxanı, Yeni Suraxanı-Hövsan hissələrində 22 km yol əsaslı təmir olunub. Zirə li-manı ilk dəfə dəmir yolu şəbəkəsinə qoşulub. Biləcəri çəşidləmə parkının yolları 1960-cı illərdən ilk dəfə bərpa edilməyə başlanılıb. 2024-cü ildə isə bu vəsait 50 milyon manatı aşaraq 20-dən çox layihənin icrasına cəlb edilməsi nəzərdə tutulub.

Rəqəmsallaşan dəmir yolları

Azərbaycan Dəmir Yolları bu gün müasir, innovativ və müsbət dəyişikliklərə açıq şirkətə çevrilir. ADY, ilk növbədə, Azərbaycanı global nəqliyyat qovşağına çevirməyi qarşısına məqsəd qoyub və Şimal-Cənub, Şərq-Qərb beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri boyunca yerləşən ölkələrdə dəmiryol nəqliyyatı infrastrukturunun rəqəmsallaşdırılması üzrə əməkdaşlığı genişləndirir. Bir sıra layihələr bu dəhlizlərin boyu əməliyyatların sadələşdirilməsi və sürətləndirilməsi, xarici tərəfdaşlarla əməkdaşlığın səmərəliliyinin artırılması və dəhlizlərin yük-göndərənler üçün daha cəlbədicə və rəqabətli olmasına yönəlib. Beləliklə, ADY dəhlizlər üzrə yaradılmış assosiasiyalar və işçi qrupları çərçivəsində öz öhdəliklərini yerinə yetirir.

Şərq-Qərb Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi çərçivəsində yük əməliyyatlarının idarə edilməsi üçün müasir informasiya-analitik sistemlərinə inteqrasiya və yüklərin real vaxt rejimində izlənilməsi xidmətlərinin yaradılması da daxil olmaqla, bir sıra kompleks tədbirlər həyata keçirib ki, bu da daşımalarda şəffaflıq və nəzarəti artırır.

ADY-nin loyallıq proqramı: "ADY Mobile"la keşbek qazan...

ADY rəsmilərinin qeyd etdiyinə görə, sərnişindəşım sahəsində rəqəmsallaşma prosesi xeyli təkmilləşib, rəqəmsal həllər sərnişin daşımalarında prosesləri əhəmiyyətli dərəcədə sürətləndirib, onların səmərəliliyini artırıb və xidmət keyfiyyətini yüksəldib. Belə ki, ötən il sərnişinlərin istifadəsinə verilən "ADY Mobile" tətbiqinin yüklənmə sayı artıq 124 minə çatıb. Tətbiq sərnişinlərə səyahətlərini daha rahat təşkil etməyə imkan verir. Onun köməyi ilə bütün istiqamətlərə biletlər almaq və geri qaytarmaq, balansınızı artırmaq, qatarın hərəkət cədvəlləri ilə tanış olmaq və dəmir yolu ilə bağlı bütün xəbərləri və yenilikləri əldə etmək xeyli asanlaşıb. Hazırda qatarla səyahətə üstünlük verən sərnişinlərin təxminən 70%-i onlayn ödənişi seçir.

ADY artıq loyallıq proqramını da tətbiq etməyə başlayıb. Loyallıq proqramı "ADY Mobile" vasitəsilə biletlə alışı zamanı 3% keşbek qazanmaq, həmçinin tətbiqdə qeydiyyatdan keçmək, 3 dostla tətbiqdə qeydiyyatdan keçmək üçün dəvət göndərmək və sorğu və qiymətləndirmələrdə iştirak etməklə bonuslar əldə etmək imkanı verir.

Ölkədaxili reyslərə biletlərin qiymətini həftənin günündən, qatarın hərəkət istiqamətinə uyğun olaraq oturmaq seçimindən, bayram günlərindən və digər amillərdən asılı olaraq tənzimləyən dinamik qiymət sistemi tətbiq edilib. Bununla da səfərə 30-25 gün qalmış biletlə alan sərnişinlər 15% endirimdən yararlanırlar. Nəticə etibarilə bu, tələbatdan və digər amillərdən asılı olaraq qiymətləri çevik şəkildə dəyişməyə imkan yaradacaq ki, bu da bir tərəfdən, şirkətin gəlirlərinin artmasına, digər tərəfdən, səfərlərini əvvəlcədən planlaşdıraraq sərnişinlərə vaxtına və vəsaitinə qənaət etməyə imkan verəcək.

ADY-nin əsas rəqəmsal yeniliklərindən biri də yük daşımalarda üçün tarif kalkulyatorudur. www.ady.az saytında əlavə edilmiş bu rəqəmsal həll daşıma xərclərinin hesablanmasını və müştərilərlə qarşılıqlı əlaqəni sadə və sürətli prosesə çevirir.

Artan yükdaşıma, beynəlxalq dəhlizlərə inteqrasiya

Son 20 il ərzində Azərbaycanda dəmir yolları ilə yükdaşımanın həcmində böyük artım qeydə alınıb.

ADY-nin ölkədaxili və Abşeron dairəvi marşrutları ilə 2024-cü ilin sentyabrında 809 minə yaxın sərnişin daşınıb ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 29 faiz çoxdur. Ən böyük artım 53 faizlə Bakı-Qəbələ-Bakı marşrutu ilə daşımalarda qeydə alınıb. Eyni zamanda qatarla səfər edən xarici turistlərin sayı 47 faiz çox olub.

ADY Şimal-Cənub dəhlizi üzrə artmaqda olan yükdaşımalarda daha böyük sürətlə həyata keçirmək üçün Azərbaycanın Astara rayonundakı yük heyətinin rekonstruksiyası işlərini uğurla başa çatdırıb. Yenilənmiş yük heyəti Dövlət Gömrük Komitəsinin tələblərinə uyğun olaraq terminal statusunda fəaliyyətə başlayıb. Yüklərin daşınması sürətli icrası və yük sahibləri üçün endirimli tariflərin tətbiqi terminalın əsas üstünlükləridir. Terminalın işə düşməsi Şimal-Cənub marşrutu üzrə tranzit yük daşımalarını cari ilin sonuna kimi 10-15%-ə qədər artırmağa imkan verəcək.

Beynəlxalq nəqliyyat bağlantısı olan Orta dəhliz üzrə tranzit yüklərin həcmində artırılması və səmərəli idarə olunması məqsədilə Azərbaycan, Qazaxıstan və Gürcüstan dəmir yolları arasında Birgə Müəssisə yaradılıb. Çin mənşəli yüklərin Orta dəhlizlə Azərbaycan üzərindən daşınması bərpa olunub. Bu məqsədlə konteyner daşımalarının blok qatar şəklində salın-

ması və təyinatı üzrə birbaşa göndərilməsi təmin olunub. Çindən idxal və tranzit yükü ilə yola düşən konteyner blok qatarlar Orta dəhlizlə ortalamada 8-10 gün ərzində ölkəmizə çatıb ki, bu da ənənəvi marşrutlarla çatdırılma vaxtından təxminən iki dəfə (15-18 gün) azdır.

Sərnişindəşımada rekord göstərici

"Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC 2024-cü ilin yanvar-iyun aylarında 3 849 804 sərnişin daşıyıb. Bu, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 20 faiz çoxdur.

Bu ilin 6 ayında Abşeron dairəvi dəmir yolu xətti üzrə 3 666 518 sərnişin (ötən ilin analoji dövrü ilə müqayisədə 19 faiz çox), Bakı-Ağstafa-Bakı marşrutu üzrə 160 799 sərnişin (30 faiz çox), Bakı-Qəbələ-Bakı marşrutu üzrə isə 22 487 sərnişin (149 faiz çox) mənzil başına təhlükəsiz çatdırılıb.

Göstərilən dövrdə Bakı-Ağstafa-Bakı marşrutu ilə hərəkət edən qatarlarda dolu-yaşıl 92 faiz (ötən ilin 6 ayında 90 faiz), Bakı-Qəbələ-Bakı marşrutu üzrə 61 faiz (ötən ilin eyni dövründə 50 faiz) təşkil edib.

Bununla yanaşı, Bakı-Qəbələ-Bakı istiqamətində səfər edən sərnişinlərin 10 faizindən çoxu, Bakı-Ağstafa-Bakı marşrutu üzrə isə 7 faizdən çoxu əcnəbi turistlər olub.

14 iyun tarixindən etibarən Bakı-Ağstafa-Bakı xətti üzrə istismara yeni qəbul edilmiş 2 yeni "Stadler" qatarı ilə son 17 gün ərzində 16 mindən çox sərnişin daşınıb.

İlin ilk 6 ayında sərnişindəşım üzrə ümumilikdə 9265 reys həyata keçirilib. Bu, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 22 faiz (ötən il 7610 reys) çoxdur.

Abşeron dairəvi dəmir yolu xətti ilə hərəkət edən qatarları yeni dər ilinin başlaması ilə əlaqədar artacaq sərnişin tələbatını təmin etmək məqsədilə 16 sentyabr 2024-cü il tarixindən etibarən yenilənmiş hərəkət cədvəli ilə

xidmət göstərir.

Yeni hərəkət qrafikinə əsasən, Bakı-Xırdalan-Sumqayıt marşrutu üzrə gediş-gəliş reyslərinin sayı 20-dən 24-ə, Bakı-Pirşağı-Sumqayıt marşrutu üzrə isə 36-dən 42-yə çatdırılıb.

Yenilənmiş qrafikə uyğun olaraq, gün ərzində Bakı-Xırdalan-Sumqayıt marşrutu üzrə Bakıdan 13, Sumqayıtdan 11 reys, Bakı-Pirşağı-Sumqayıt marşrutu üzrə isə Bakıdan 20, Sumqayıtdan 22 reys təşkil edilib.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dəmir yolları ilə "Böyük Qayıdış"

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Ordusunun zəfərlə bitirdiyi 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində azad edilmiş torpaqlarda başladılan genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri dəmir yollarını da əhatə edir. ADY bu ərazilərdə işçi qatarlarını cəlb edərək bərpa layihələrinin icrasında yaxından iştirak etməklə yanaşı, öz infrastrukturunu da bərpa edir.

Belə ki, 2021-ci ildə Prezident İlham Əliyev Horadiz-Ağbend dəmir yolu xəttinin təməlini qoyub. Bir qədər sonra dəmiryol xəttinin layihələndirilməsi və tikintisinə başlanılıb. Horadiz-Ağbend dəmir yolu Azərbaycanı Naxçıvanla birləşdirəcək multimodal nəqliyyat dəhlizinin tərkib hissəsidir. Artıq Horadiz-Ağbend dəmir yolu xəttinin layihələndirmə işlərinin 82%-i, tikinti işlərinin isə 47%-i yekunlaşıb.

2021-ci ildə həm də Bərdə-Ağdam dəmir yolu xəttinin layihələndirilməsi və tikintisinə başlanılıb. Bu xəttin Ağdam şəhərinə qədər hissəsinin tikintisi tamamlandı, stansiyaların tikintisi yekunlaşıb. Həmçinin Ağdam-Xankəndi yolunun bərpası üçün layihələndirmə işlərinə start verilib.

Nəticə etibarilə onu deyə bilərik ki, dəmir yollarının nəinki ölkə daxilində, eləcə də Azərbaycandan keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafında da müstəsna yeri var. Son dövrlər Azərbaycanın beynəlxalq nəqliyyat dəhlizində artan rol, bu amilin ölkəmizə siyasi dividendlər gətirməsi, tərəfdaşlarımızın sayının artması məhz dəmir yollarında tətbiq edilən say-sız-hesabsız yeniliklərlə bağlıdır.

Qeyd: Yazını daha geniş formada Musavat.com saytıdan oxuya bilərsiniz.

□ **Afaq MİRƏYİQ, "Yeni Müsavat"**

Gürcüstanda parlament seçkilərinə 10 gün qaldı. Diqqətçəkicidir ki, 26 oktyabr seçkiləri yaxınlaşdıqca qərb qonşumuza ABŞ başda olmaqla, Qərbin təzyiqləri artır. Paralel surətdə iqtidara qarşı sanksiyalar çoxalmaqdadır. Avropa Parlamentinin ötən həftə qəbul etdiyi qətnamə bu qəbildəndir və yaqin ki, sonuncu olmayacaq.

Bes bu təzyiqlər hakim "Gürcü arzusu" partiyasının xeyrinə, yoxsa ziyanına işləyir? Yəni əks-təsir məsələsi.

Seçkiyə (sükut gününə) 10 gün qalmış qüvvələr nisbəti, hakim qüvvənin qələbə şansı necədir? Arzuladığı nəticə olmazsa, ABŞ və Avropa İttifaqı birləşib bu ölkədə daha bir "məxməri inqilab" təşkil edə biləcəkmi? Bu xüsusda Azərbaycan əsas qonşu dövlət olaraq, hansı ssenariyə hazırlaşmalıdır?

Deputat Bəhruz Məhərrəmov "Yeni Müsavat"a açıqlamasında Qərbin təcavüzkar maraqlarından söz açdı: "Dövlətlərin daxili işlərinə qarışılmasının yolverilməzliyinin beynəlxalq hüququn ümumtanınmış 10 prinsipindən biri olmasına baxmayaraq Qərb imperalizmi Gürcüstanda parlament seçkiləri yaxınlaşdıqca bu ölkənin daxili yurisdiksiyasında olan bir

dındır ki, məxməri inqilabın ardınca Qərb, ələlxüsus ABŞ Gürcüstanda əsaslı formada möhkəmlənmiş, xüsusən vətəndaş cəmiyyəti institutları üzərində və həmin qeyri-hökumət təşkilatları vasitəsilə Gürcüstan cəmiyyətində, hətta dövlət idarəçiliyi üzərində çox ciddi təsir mexanizmi formalaşıdır. Cari situasiya ABŞ-a Gürcüstanın suveren hüququ olan məsələlərdə bir sıra hallarda söz sahibi kimi çıxış etməyə, hətta Gürcüstan parlamentinin müstəqil şəkildə hansısa qanunu qəbul etməsi üzərində belə təsir və nəzarət mexanizmi formalaşdırmasına imkan yaradıb. Məsələn, qısa müddət öncə Gürcüstan parlamentində qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətinin şəffaflaşdırılması sahəsində qanunvericiliyin müzakirəsi və qəbulu zamanı ABŞ və onun təsirində olan Qərb dairələri qeyd edilən rı

Gürcüstan üçün kritik 10 gün - Azərbaycan da gözləmədə

Bəhruz Məhərrəmov: "Qərb üçün daha önəmli olan şey təcavüzkar maraqlarıdır"

Sona Əliyeva: "Qərb Ermənistandan sonra Bakı və Tiflisi də öz caynağına keçirməyə çalışır"

liyinə xidmət edən bu təşəbbüslər Qərbin təcavüzkar niyyətlərinin qarşısının alınması istiqamətində təsiredici addımlar kimi çıxış etməkdədir. Yeni tendensiyada situasiya göstərməkdədir ki, Gürcüstan hakimiyyətinin bu gedişləri ölkədə Qərbin işğalçı iradəsinin qırılması ilə nəticələnməkdədir. Lakin Gürcüstan daxilində bu ölkənin hakimiyyət

xalq subyekti olmayacaq. Bir qayda olaraq, "demokratiya", "insan haqları", "azad seçki" və "vətəndaşların seçkilərdə sərbəst iradə ifadəsi"ndən dəm vuran ABŞ Gürcüstanda özünə bağlı siyasi təsisatları və vətəndaş cəmiyyəti institutlarını açıq şəkildə maliyyə və siyasi dəstəklə təmin etməklə əslində seçkinin nəticələrinə qabaqcadan təsir et

XİN: "Beynəlxalq ictimaiyyət mina terroruna göz yummamalıdır"

Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyi Qazaxda mina partlayışı nəticəsində 23 yaşlı şəxsin xəsarət almasına münasibət bildirib. APA-nın məlumatına görə, bu barədə Nazirliyin X hesabında paylaşım edilib.

Bildirilib ki, 2020-ci ildən ötən müddətdə 381 nəfər mina partlayışının qurbanı olub.

Paylaşımnda həmçinin Ermənistan tərəfinin mina xəritələrini verməkdən imtina etməsinin adıçəkilən ölkənin sülh və münasibətlərin normallaşması prosesində iştirakı məsələsi ilə ziddiyyət təşkil etdiyi bildirilib.

Qeyd olunub ki, beynəlxalq ictimaiyyət Ermənistanın minalardan istifadə etməklə Azərbaycana qarşı davam edən mina terroruna göz yummamalıdır.

çok məsələlərə, o cümlədən vətəndaşların sərbəst iradə ifadəsini realizə edə biləcəyi situasiyaya açıq formada müdaxilə etməkdədir. Ümumiyyətlə, sirr deyil ki, işğal və təcavüzün yeni metod və forması kimi tətbiq olunan və "demokratiya" və "insan haqları" naminə pərdələnərək həyata keçirilən bu tip müdaxilələr Qərb imperalizmi üçün xarakterik davranışdır və bir qayda olaraq ayrı-ayrı dövlətlərdə seçkilər, xüsusən parlament seçkilərində Qərb bu cəhdləri daha da intensivləşdirir. Görünən odur ki, 26 oktyabr seçkiləri yaxınlaşdıqca ABŞ başda olmaqla, bu ölkənin çətinliyi altında olan bir sıra digər beynəlxalq subyektlər siyasi və sosial cəhətdən cari həssas situasiyanı özlərinin təcavüzkar və imperialist maraqları naminə fürsətə çevirməyə çalışırlar. Ay-

çaqları işə salaraq Gürcüstan dövlətçiliyini çox çətin sınaq qarşısında qoymuşdu. Birbaşa Qərbdən maliyyələşən 25 mindən artıq vətəndaş cəmiyyəti institutu, ən azı elə təsisçilər və onların yaxınları qismində meydanlara on minlərlə insan çıxarmış və ölkənin milli təhlükəsizliyini təhdid edən kritik situasiya formalaşdırmışdır. Azərbaycanın Cənubi Qafqazda Qərb imperalizminə qalib gələrək özünün ərazi bütövlüyünü və suveren haqlarını tam şəkildə bərqərar etməsi, separatizmə son qoyması fonunda yaranan yeni geosiyasi konfigurasiyada bir sıra dövlətlər, o cümlədən də qonşu Gürcüstan da düşdüğü real durumu doğru təhlil edərək ABŞ-ın təzyiq mexanizmlərini miniuma endirmək istiqamətində müəyyən səylərə start vermiş və Gürcüstanın suveren-

yətinə faktiki olaraq udurmaqda olan Qərb təbii ki, təslim olmaq və vəziyyətlə barışmaq niyyətində deyil. Bu mənada, vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə birgə Gürcüstan əleyhinə həyata keçirdiyi tədbirlərlə kifayətlənməyərək özünün nəzarətində olan ayrı-ayrı global "insan haqları təsisatları"nı və hətta bəzi peyk dövlətlərini Gürcüstana qarşı qaldırmış və bu ölkəyə münasibətdə ciddi qaraxaxma və hücum kampaniyasına start verilmişdir. Seçkilərə qısa müddət qalmış Avropa Parlamentinin ötən həftə Gürcüstan əleyhinə böhtan və digər qəbuledilməz ifadələrlə zəngin qətnaməsinin qəbulu da birmənalı şəkildə məhz bu qəbildəndir və proseslərin gedişatı da göstərir ki, Avroparlament Gürcüstan əleyhinə müxtəlif bəyanat və sənədlər qəbul etmiş sonuncu beynəlxalq

məyə cəhd göstərdiyini gizlətmir. Bu isə onu göstərir ki, Qərb üçün daha önəmli olan şey özünün pərdələndiyi "ümumbəşəri dəyərlər" yox, təcavüzkar maraqlarıdır.

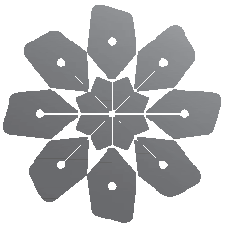
Deputat Qərbin Gürcüstanı daxildən qarışdırmaq şanslarının yüksək olmasından da söz açdı: "Gürcüstan hakimiyyətinin cari müqaviməti uğurlu davranış və suverenliyin daha möhkəm bərqərar olunması istiqamətində tarixi addımlar olsa da, təəssüf ki, Qərb dövlətlərinin bu ölkəni müharibəyə və xaosla sürükləmək istiqamətində kifayət qədər şansları var. Yeni Gürcüstanda illərlə möhkəmlənmiş Qərb bu ölkədə hətta qardaş qırğınının səbəb ola biləcək situasiyanı formalaşdırmaq imkanındadır. Lakin Gürcüstan hakimiyyəti qətiyyət nümayiş etdirərək Qərbin bu ölkədəki vətən-

daş cəmiyyəti institutlarına, ayrı-ayrı dövlət orqanları və bütövlükdə cəmiyyətə təsir imkanlarının neytrallaşdırılması istiqamətində addımlarını qətiyyətlə davam edə bilərsə, bu seçkilər Gürcüstan dövlətçiliyi üçün tamamilə yeni dövrün başlanması kimi xarakterizə oluna bilər. İndiki məqamda Gürcüstan üçün arzu olunan situasiyanı reallaşdırmaq müəkkəb görünərsə də, Qərb imperalizminin bütün təsir mexanizmlərini fias-koya uğratmış, çoxsaylı "inqilab" cəhdlərini tam neytrallaşdırmış Azərbaycan nümunəsi göstərir ki, Cənubi Qafqazda situasiya nə qədər həssas olursun, əslində qətiyyətli davranışlarla Qərbin müdaxilələrinə son qoymaq mümkündür.

Keçmiş deputat, siyasi təhlilçi Sona Əliyeva hesab edir ki, budəfəki seçkilər Gürcüstan üçün yeni narahatlıqlar dalğasının əsasını qoyacaq: "Hazırda Qərb kolonizasiyası Ermənistandan sonra Gürcüstanda yeni inqilab etməyin yollarını axtarır. Artıq bu plan beş ilə yaxındır ki, məsədir. Amma Rusiya amili Qərbin planlarının önünə kətili. Səbəb sadədir, əgər Gürcüstanda narıncı inqilab reallaşsa, o zaman rəsmi Tiflis

Abxaziya və Osetiyadan əlini birdəfəlik üzmləyir. Hələlik münasibətin donmuş vəziyyətdə qalması Tiflisin də maraqlarına qismən uyğundur. Çox güman ki, seçkilərdə bu dəfə də Bdzina İvanşvilinin maliyyələşdirdiyi siyasi qrup qalib gələcək. İndiki mərhələdə Saakaşvili və yandaşlarının hakimiyyətə gəlmək üçün bütün yolları siyasi barrikadalarla əhatəlidir. Düşünürəm ki, budəfəki seçkilər Gürcüstan üçün yeni narahatlıqlar dalğasının əsasını qoyacaq. Çünki Qərb Gürcüstanı Rusiyaya elə-belə vermək istəmir. Gürcü xalqından fərqli olaraq indiki hakimiyyət ölkənin bütöv və sağlam gələcəyinin təminatı haqqında düşünür. Gürcüstandan fərqli olaraq Azərbaycan hər zaman balanslı siyasətinə sadıq qalacaq. Çox güman ki, rəsmi Bakı Avropanın buradakı dayaqlarına nəzarət mexanizmlərini bir qədər də gücləndirəcək və ölkəmizdə hər hansı xaos, anarxiyaya imkan verməyəcək. Qərb Ermənistandan sonra Bakı və Tiflisi də öz caynağına keçirməyə çalışır. Amma son 30 ildə Azərbaycan Avropanın, ABŞ-ın qanlı caynağından ustalıqla xilas ola bilər".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Azərbaycançılıq ideyasının təbliği

Türk dövlətlərinin ortaq əlifbasının qəbulu qərarından sonra integrasiya yolunda başqa addımlar planlaşdırılıb. Oktyabrın 9-10-da Qırğızistanın paytaxtı Bişkəkdə türk dövlətlərinin süni intellekt üzrə ilk sammitinin keçirilməsi bu addımlardan biridir. Sammitin təşəbbüskarı Qırğızistan prezidenti Sadır Japarovdur. Sammitdə türk dövlətlərinin bu sahədə aparıcı ekspertləri bir araya gələcək. Sammitdə süni intellekt sahəsində ən son nailiyyətlərin müzakirəsi, təcrübə mübadiləsi olacaq, bu sahədə ortaq strategiyanın konturları müəyyənləşəcək. Toplantının məqsədləri kimi Türk dünyasında süni intellektin inkişaf strategiyalarının hazırlanması, innovasiya və texnoloji tərəqqinin təşviqi, elmi-texniki əməkdaşlığın gücləndirilməsi, startaplara investisiyaların cəlb edilməsi göstərilib.

Türk dövlətlərinin integrasiya yolunda daha bir addım atılıb. Ankarada sentyabr ayında keçirilən toplantıda Türk dünyasının vahid xəritəsinin yaradılması barədə qərar qəbul edilib. Toplantıda təşkilat üzv və müşahidəçi ölkələrin kartoqrafiya qurumlarının rəhbərləri və üzv ölkələrin hərbi attaşeləri iştirak ediblər.

Beləliklə, türk dövlətləri bütün sahələrdə əməkdaşlığı genişləndirməyə çalışırlar. Türk dövlətlərinin integrasiyası heç bir dövlətə qarşı yönəlməyib və bu haqda dəfələrlə müxtəlif açıqlamalar verilib. Buna baxmayaraq, Rusiya mətbuatında bu integrasiya əleyhinə yazılar yayımlanmaqdadır.

Türk xalqlarının qədim vətəninə Al-tay olduğu bildirilərək Türk dünyasının gələcəkdə Rusiya ərazisinə iddiası olacağına ehtam vurulub. Məqalələrdə türk dünyasının integrasiyasının arxasında Türkiyə-Böyük Britaniya cütünü göstərilir. Guya bu cütlik Rusiyanın nə vaxtsa zəifləməsindən istifadə edərək bölgədə Turan ideyasını reallaşdıracaq. Rusiya mətbuatında Türk dünyasının vahid xəritəsi ilə bağlı toplantıda üzv ölkələrin hərbi attaşelərinin iştirakından yanlış nəticə çıxarılıb.

Guya vahid xəritə vasitəsilə bölgənin yolları, infrastrukturaları, hərbi məntəqələri, körpüləri və hava limanlarının dəqiq koordinatları müəyyənləşdirilərək hərbi planlaşmaya dəstək mahiyyəti daşıyacaq. Türkiyə ilə Mərkəzi Asiya ölkələri arasında artan hərbi əməkdaşlıq da Rusiya üçün təhlükə kimi qiymətləndirilib.

Rusiyanın Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin hər biri ilə tərəfdaşlıq münasibətləri mövcuddur. Buna baxmayaraq, Rusiyadakı bəzi dairələr türk dövlətləri arasındakı integrasiyanı özü üçün təhlükə kimi qiymətləndirməkdə davam edir. Rusiya Türk dünyasından çəkinməkdənsə Ukrayna müharibəsini necə bitirəcəyini, o cümlədən ABŞ və Fransa hərbiçilərinin Ermənistanda yerləşdirilməsinin qarşısını necə alacağı barədə düşünsün.

Türklərin ortaq əlifbasının yaradılmasının bir çox üstün cəhətləri var. Biz bunun həm də siyasi önəmindən söz açə bilərik. Ortaq əlifba türkdilli xalqların bir-birini başa düşmələrinə, yaxınlaşmalarına, möhkəmlənmələrinə və dəyərlərin birləşməsinə başlıca əsas yaradacaq.

Azərbaycançılıq

Ortaq əlifbadan sonra planlaşdırılan

strategiya - türk dünyasının vahid xəritəsi

Mütəllim Rəhimli: "Yeni dünya nizamına ya hazırlaşmaq lazımdır, ya da onun içərisində əriməkdən başqa yol qalmayacaq"

radacaq. Artıq hər bir türk xalqı eyni əlifbadan istifadə edəcək.

Bu əlifbanın qəbulu türk xalqları arasında qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlığın daha da inkişafına töhfə verəcək. Fərqli coğrafiyalarda yaşayan türk xalqları təhsildən iqtisadiyata, siyasətdən ədəbiyyata qədər bir çox sahədə daha da yaxınlaşacaq, integrasiya sürətlənəcək. Bu, təkcə Türk dünyasının deyil, dünyanın və

bölgənin gələcəyinə dərin təsir edəcək bir addımdır. Ortaq yazı mədəni birliyin ilk şərtlərindəndir.

Bu barədə Ədalət Partiyasının sədr müavini, siyasi şərhçi Mütəllim Rəhimli "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, yeni dünya nizamına ya hazırlaşmaq lazımdır, ya da onun içərisində əriməkdən başqa yol qalmayacaq: "Hə

dəfi dünya xəritəsinin yenilənməsi olan müasir münaqişə və müharibələrin getdikcə daha da artığını müşahidə edirik. Çox güman ki, proses daha da gərginləşəcək. Belə bir şəraitdə türk dövlətlərinin də dəyişən dünyaya çevik və doğru-düzgün reaksiya verməsi tələb olunur. Əks halda, onların bəziləri yox olmaq, digərləri böyük güclərin əlində alətlə çevrilmək, qalanları isə təbii sərvətlərinin istismarı ilə bari-

şaraq xalqlarının səfərlət içərisində yaşaması ilə razılaşmaq məcburiyyətində qalacaqlar. Buna görə də türk dövlətlərinin indiki dövrdə siyasi və iqtisadi birliyinə çox ciddi zərurət yaranıb. Nəzərə almaq lazımdır ki, türk xalqlarının ilk növbədə onların üzərində formalaşmış ayrı-ayrı dövlətlər daha çox parçalayıb. Onlar arasında mənəvi və mədəni fikir ayrılığının yaranması qapalı sərhədlərin mövcudluğuna bağlı olmuşdur. Deməli, birlik yaratmaq üçün ilk növbədə fikir ayrılığını aradan qaldırmaq lazımdır. Bunun üçün vahid əlifba ilə bağlı qərarın qəbul edilməsi önəmli addımdır. Bu xalqların bölünməsinə və ayrılmasına səbəb olan nüansların aradan qaldırılmasına köməklik edəcək. Bu istiqamətdə addımları daha da artırmaq lazımdır. Xüsusilə türk dövlətləri arasında iqtisadi birliyin gücləndirilməsi istiqamətində ciddi işlər görülməlidir. Bu müasir dünyanın tələbidir və müəkkəb rəqəbat müstəvisində sağ qalmağın bəlkə də yeganə yoluna çevrilməkdədir. İqtisadi əlaqələrin çoxkanallı şəbəkəsinin formalaşdırılması xalqların yaxınlaşmasına, hazırda ortada olan barışmaz ideoloji, siyasi, mədəni, əxlaqi fərqliliyin aradan qaldırılmasına yardımçı ola bilər.

Bununla belə, biz daha çox pafosla danışmağa üstünlük verməməliyik, konkret nəticələr doğuran işlər görməliyik. Əks halda, türk dövlətlərinə qarşı yeni güclərin formalaşmasına və birləşməsinə səbəb olar. Türk dövlətlərinin əlaqələri və integrasiyası təvazökarlığa söykənməli, üçüncü tərəfi təhdit etməməlidir. Bütün bunlar isə hər kəsə izah oluna bilər.

Türk dünyasının vahid xəritəsinin yaradılması da gözəl ideyadır. Amma bunu başqalarından qıçıq yaradan bir təbliğat çevirməməliyik. Bütün bunlar türk dövlətlərinin integrasiyası və güclənməsi istiqamətində yeni vəzifələr müəyyən edəcək".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Etibar SEYİDAĞA

Bakı sakinləri duzsuzlaşdırılmış dəniz suyu içəcəkmi... - rəylər

Ekspertlərin bu layihə ilə bağlı fikirləri birmənalı deyil; Xəzərin suyunu təmizləmək mümkün olacaqmı...

Bakı şəhəri və ətraf rayonların içməli su ilə təmin edilməsi üçün duzsuzlaşdırılmış dəniz suyundan istifadəyə 2027-ci ilin sonunadək başlanması planlaşdırılır. Bu barədə Prezidentin təsdiqlədiyi "Su ehtiyatlarından səmərəli istifadə üzrə Milli Strategiya"da deyilir.

Sənədə əsasən, 2024-2027-ci illər üçün fəaliyyət planına uyğun olaraq ixtisaslaşmış beynəlxalq şirkətlərlə müqavilələrin bağlanması və dənizin duzsuzlaşdırılması yolu ilə içməli suyun istehsalı üzrə pilot layihənin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Su təchizatında təmizlənməmiş yüksək minerallaşmış qunt sularından istifadə edilməsi, kəhrizlərin sayının artırılması, kollektor, drenaj və yağış sularının emalı və təkrar istifadəsinin təşkili də nəzərdə tutulur.

Bəs içməli suyun istehlak qiyməti necə olacaq? Paytaxtın su təchizatı bununla qaydaya düşəcəkmi? Nəhayət, suyu azalmaqda olan Xəzərə dənizinin səviyyəsinə layihənin hansı təsiri ola bilər?

Mövzu ilə bağlı Musavat.com-a danışan ekoloq, AMEA-nın Coğrafiya İnstitutunun əməkdaşı Ənvər Əli-

yev deyir ki, Xəzər dənizi qapalı su sistemidir və suyu istifadəyə yararlı hesab olunmur: "Xəzər dünya okeanı deyil ki, onun suyu normal ola. Uzun müddət dünyanın ən intensiv kənd təsərrüfatı suları, o cümlədən Ermənistanın, Gürcüstanın, Türkiyənin, Qazaxıstanın və Rusiyanın düzənliklərinin suları, milyardlarla gübrə, pestisid, herbisid istehsal edən çay suları Xəzərə axıb tökülür. Onların elesi var ki, parçalanmır. Azərbaycan ərazisində hələ 50 il bundan sonra da gübrə işlənməyə torpaqlarında gübrənin zir-zibilləri təmizlənməyəcək. Xəzər dənizinin suyu qurğuşunla doludur. Qurğuşun destruksiya olunan maddədir ki?! Xəzərdə olan maddələrin çoxu olduğu kimi qalıb. Ən vacibi isə odur ki, onları destruksiya etmək mümkün deyil.

Bakıda niyə biz maşınları 200-300 kilometrden götürülən təmiz qunt suları ilə yumalıyıq? Yaxud da ağac və torpaq sulaşdırmaq. Amma Xəzərin iyrenc suyunu milyonlarla vəsait hesabına təmizləyib camaata verməliyik? Məgər bu təmizlik olacaq? İləna çevrilmiş maddələrdən suyu kim təmizləyəcək? Niyə sudan qənaətlə istifadə etmək evəzinə, insanların sağlamlığına

zərər verən layihələr icra edirik? Metro stansiyalarından çıxan sular kənara ötürməyə 300 milyon manat xərcləyirik. O suların suvarmada istifadə etmək olmaz?! Vaxtilə Dübər dağlarından axan sular dənizə tökülürdü. Niyə bu suların əkinçilikdə istifadə olunmurdu?!

Xəzərin sularını əhaliyə içirtmək olmaz. O suları heç cür təmizləmək mümkün olma-

yacaq. Su hidroliz edilməlidir, bunun üçün isə baha başa gələcək enerji lazımdır. Ona görə də bu layihəni qeyri-iqtisadi, heç bir tələbə uyğun gəlməyən layihə hesab edirəm".

Ekoloq Telman Zeynalov da Xəzərin suyunun şirənləşdirilməsinin əleyhinə olduğunu deyib: "Belə bir hal Xəzər dənizində atom reaktorlarının olmasını vacib edəcək. Bu isə Xə-

zərin canlılar aləmini məhv edəcək. Ölkəmizdə 8 min 40 ədəd xırda çay var. Onların bir neçəsini birləşdirib su anbarı yaratmaq olar. Xəzəri radiasiya ilə çirkləndirməyə ehtiyac yoxdur. Onsuz da Rusiya Qazaxıstana yaxın hissədə belə bir reaktoru tikib. Ora çox ciddi nəzarət olunur. İkinci birini tikmək Xəzərin canlılar aləmini lap yox edəcək."

İqtisadçı Natiq Cəfərli bildirib ki, bütün dünyada dəniz suyundan istifadə olunması geniş yayılmış praktikaya çevrilib: Xəzərin suyundan da su ehtiyaclarının ödənilməsi üçün istifadə olunması təbii bir gedişətdir. Çünki Azərbaycan Cənubi Qafqazın su resurslarına ən az çıxışı olan ölkəsidir. Artan ehtiyacları ödəmək üçün Xəzər dənizinin suyundan da istifadə etmək və bütün imkanları səfərbər etmək lazımdır. Xəzərin suyunun azalması ilə bağlı məsələyə təsiri olacağını düşünmürəm. Çünki Xəzərdə səviyyə artıb azalır. Amma onun maya dəyərində təsiri olacaq. Çünki dəniz suyunun şirənləşdirilməsi çox bahalı layihələrəndir. Bu da əhaliyə və biznes strukturlarına satılan suyun qiymətini artırır bilər".

Şahənə RƏHİMLİ, Musavat.com

“Yüksəliş”lə yüksələnlər - müsabiqədə

qazanmaq üçün nə etməli

Orxan İsgəndərov: “Başqası kimi olma, öz güclü tərəflərinə fokuslan”

Bir neçə ildir Azərbaycanda maraqlı bir karyera yüksəlişi layihəsi icra olunur. “Yüksəliş” layihəsi uğurla icra olunur.

Qeyd edək ki, Prezidentin köməkçisi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev yaxın günlərdə dördüncü “Yüksəliş” müsabiqəsinin qalibləri ilə görüşüb. Görüşdə Prezident Administrasiyasının Humanitar siyasət, diaspor, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsinin müdiri, “Yüksəliş” müsabiqəsinin Təşkilat Komitəsinin sədri Fərah Əliyeva, gənclər və idman nazirinin müavini, “Yüksəliş” müsabiqəsinin İşçi Qrupunun rəhbəri Fərhad Hacıyev də iştirak edib.

Onlar dövlət rəhbərliyinin ölkənin intellektual potensialının inkişafına yönəlik atdığı addımları, eləcə də “Yüksəliş” müsabiqəsinin bacarıqlı kadrların şəxsi və peşəkar inkişafına göstərdiyi dəstəyi xüsusi vurğulayıblar. H.Hacıyev qalibləri təbrik edərək, onların müsabiqədəki uğurlu nəticələrini Azərbaycan dövlətinin müasir idarəetmə sistemi və ölkənin inkişaf strategiyası üçün dəyərli töhfə adlandırıb.

Hikmət Hacıyev müsabiqənin mentorluq proqramında

əldə edilən uğurları vurğulayaraq qaliblərin qarşılıqlı təcrübə əsasında liderlik qabiliyyətlərinin daha da gücləndiyini dilə gətirib. O, mentorluq proqramı çərçivəsində baş tutacaq növbəti görüşlərin qaliblərə böyük fayda verəcəyinə əmin olduğunu qeyd edib.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Hikmət Hacıyev “Yüksəliş” müsabiqəsinin mentorudur.

Yada salaq ki, 2019-cu il iyulun 26-da Prezident İlham Əliyev “Yüksəliş” müsabiqəsinin təsis edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, müsabiqənin keçirilməsi ilə əlaqədar Təşkilat Komitəsi yaradılıb. Fərah Əliyeva - Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Humanitar siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Təşkilat Komitəsinin sədri, Mikayıl Cəbbarov - Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri, Azad Rəhimov - Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri, Ceyhun Bayramov - Azərbaycan Respublikasının müasir idarəetmə sistemi və ölkənin inkişaf strategiyası üçün dəyərli töhfə adlandırılıb.

ci vitse-prezidentinin köməkçisi, Ülvi Quliyev - Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı, Məleykə Abbaszadə - Azərbaycan Respublikası Dövlət İmtahan Mərkəzinin Direktorlar Şurasının sədri, Balakışi Qasimov - İctimai Televiziya və Radio Yayımları Şirkətinin baş direktoru Təşkilat Komitəsinin üzvləri təyin ediliblər.

Həmçinin müsabiqənin şərtlərinin təyin edilməsi ilə bağlı İşçi Qrupu da yaradılıb.

Dördüncü “Yüksəliş” müsabiqəsinin qalibi Orxan İsgəndərov “Yeni Məşavət”ə müsabiqədə əldə etdiyi uğurdan danışdı. Qeyd edək ki, Orxan İsgəndərov avqustun 22-də Mədəniyyət Nazirliyinin tabeliyində Kino Agentliyinin Hüquq və insan kapitalının idarə edilməsi şöbəsinin müdiri vəzifəsinə təyin olunub. O, Azərbaycan Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında “Məncəment” ixtisası üzrə bakalavr, ADA (Azərbaycan Diplomatik Akademiyası) Universitetində “Beynəlxalq münasibətlər və diplomatiya” ixtisası üzrə magistratura pilləsində təhsil alıb. Bir sıra, o cümlədən insan kapitalının idarə edilməsi üzrə “SHRM-CP”

beynəlxalq dərəcəli sertifikatları malikdir.

Müsabiqə qalibi deyir ki, ötən il də “Yüksəliş”də iştirak edib, amma uğurlu olmayıb: “Məntiqdən bir suala cavab verə bilməmişdim deyə keçə bilməmişdim. Burada mərhələlər o şəkildə dizayn olunub ki, yalnız hazırlaşmaqla da olmur. Bu ya təcrübədən, ya da bəzi sərişələr var ki, o anadangəlmə insanda olur və onun üzərində çalışmalısan. Sadəcə, təcrübəni inkişaf etdirirsən. Məsələn üçün, orada səkkiz sərişə dəyərləndirilir, onlardan biri kommunikasiyadır. Kommunikasiya bacarığı bizdə ya var, ya da yoxdur. Bu zaman nə edirik? Bizdə daha qabarıq olan digər sərişələrin üzərində çalışaraq onları göstərməyə çalışırıq. Bu, yarım final və final mərhələsində vacibdir. Biz orada güclü tərəflərimizə fokuslanmalıyıq ki, digərlərdən fərqlənə bilək.

Amma əvvəlki mərhələlərdə ümumi dünyagörüşü, məntiq, idarəetmədən suallar verilir. Məntiq və idarəetmədən nisbətən hazırlaşmaq olar. Məntiq daha çox magistr imtahanına hazırlıq mərhələsindəki suallara oxşayır. İdarəetmədə daha çox beynəlxalq sertifikatlı insanlar olur ki, layihələrin idarə edilməsi mərhələsində həmin biliklərdən tətbiq edə bilirlər. Avropa, Amerika, Qərbyönlümlü yanaşmaları bilən insanlar bu mərhələdən asanlıqla keçə bilir. Ümumiyyətlə isə deməzdim ki, bu müsabiqə çətinidir, əksinə, maraqlıdır. Hazırlaşmaq da olur, amma əsas yanaşmamıza diqqət etməliyik və güclü tərəfimizi aşkar etməliyik”.

O.İsgəndərov qeyd edir ki, bu müsabiqənin hər bir mərhələsində iştirak etmək təcrübə qazanır: “Bu təcrübə unikaldır. Ölkə üzrə bunu başqa müsabiqələrdə əldə etmək olmur. Hər kəs burada nə isə qazanır. Hər kəsin müsabiqədə iştirakını tövsiyə edirəm. Ümumiyyətlə isə həyəcanı dəf etmək lazımdır, xüsusilə məntiqə bağlı mərhələdə həyəcana görə bəziləri udzmuş oldu. Bunun səbəbi biliklərinin az olması deyildi, sadəcə, oradakı həyəcan, soyuqqanlılıq

Nazir tələbə təqaüdlərindən danışdı: “Sistemləşməyə ehtiyac var”

“Azərbaycanda təhsilin əlçatanlığı istiqamətində xeyli iş görüldü. 15 il əvvəllə müqayisədə təhsil alanların sayı ikiqat artıb. Ölkə üzrə 50 faiz tələbə dövlət hesabına təhsil alır, bu da 30 min tələbə deməkdir. Elm və təhsil imkanlarının artırılması sahəsində daha bir vacib məqam müxtəlif adlarda olan təqaüd proqramlarıdır”.

Modern.az xəbər verir ki, bunu “Gənc Qızların Təhsilində Dəstək” layihəsi çərçivəsində təşkil olunan növbəti tədbirdə elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev çıxışı zamanı deyib.

O bildirib ki, dörd il əvvəl bu layihəyə sadəcə bir neçə sahibkar dəstək olurdu. Bu gün isə bu say xeyli artıb.

Emin Əmrullayev qeyd edib ki, bu gün Təhsilin İnkişafı Fondunun əməkdaşlığı ilə “Gənc Qızların Təhsilində Dəstək” layihəsinin təşkili daha institusional forma alıb: “Cari ildə bakalavr səviyyəsində təhsilə 60 minə yaxın tələbə qəbul olub. Oxşar statistika magistratura səviyyəsində də müşahidə olunur. Ali təhsil alan şəxslərin yarısından çoxu dövlət sifarişli ilə təhsil alır. Həmçinin sosial həssas qrupa aid tələbələr də təhsil haqları dövlət tərəfindən qarşılanır”.

O vurğulayıb ki, tələbələrə təqaüd verilməsi istiqamətində sistemləşməyə ehtiyac var. Xaricdə təhsil üzrə Dövlət Proqramı çərçivəsində bu il 500 nəfər xaricdə təhsil almaq imkanı əldə edib. Ümumilikdə 150 nəfərdən artıq təqaüdcü dünyanın 10 ən yaxşı universitetinə qəbul olub. İnanıram ki, bir neçə il sonra onların Azərbaycana qayıdaraq fəaliyyətini davam etdirməsi ölkəmiz üçün böyük əhəmiyyət daşıyacaq.

“Bu il Qarabağ Universitetində bir neçə dövlət proqramı məzunu tədris prosesinə qoşularaq əmək fəaliyyətinə başlayıb. Bu məzunlar Azərbaycana qayıdaraq əmək bazarında rəqabətli mühit yaradacaqlar”, - deyə nazir qeyd edib. (“Azərbaycan müəllimi” qəzeti)

ğın saxlanması bilməməsi idi. Yarımfinal və finalda onu tövsiyə edə bilərəm ki, güclü tərəflərinizə daha çox fokuslanın. Başqası kimi olmağa çalışmayın. Kimsə olmağa gerek yoxdur, özünüz olun, güclü tərəflərinizin fərqində olun”.

O ki qaldı yeni təyinatıma, əslində mən müsabiqədə iştirak edərkən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyində çalışırdım. Artıq iki ay olar ki, Mədəniyyət Nazirliyinə keçmişəm. Yüksəliş müsabiqəsinin şəffaflığına etibar olunduğuna görə rəhbərlər yeni işçini daha tez qəbul edirlər. Yeni iş yerimdə bunun avantajını yaşaya bildim. Bilirsiniz ki, yeni işdə etibar əldə etmək çətin olur, vaxt tələb olunur. Bu baxımdan “Yüksəliş” faydalı oldu”.

Yada salaq ki, “Yüksəliş” müsabiqəsi Azərbaycan Prezidentinin 2019-cu

il 26 iyul tarixli Sərəncamına əsasən təsis olunub. Müsabiqənin məqsədi 21-51 yaş aralığında intellektual səviyyəsi və ikillik idarəçilik təcrübəsi olan perspektivli rəhbər şəxslərin müəyyənləşdirilməsini, dəstəklənməsini və ölkədə kadr ehtiyatı bankının yaradılmasını təmin etməkdir.

“Yüksəliş” müsabiqəsinin qalibini bir il ərzində idarəçi rəhbərlərdən - böyük şirkətlərin top-menecerlərindən və dövlət orqanlarının rəhbərlərindən fərdi karyera məsləhətləri almaq imkanı və 20 min manat dəyərində pul mükafatı gözləyir.

Dördüncü “Yüksəliş” müsabiqəsinin keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Prezidenti tərəfindən 2023-cü il dekabrın 25-də Sərəncam imzalanmışdı.

Afaq MİRƏYİQ,
“Yeni Məşavət”

OPEC: "Azərbaycan gündəlik neft hasilatını artırıb"

Bu ilin üçüncü rübündə Azərbaycanda ortalama gündəlik neft hasilatı 486 min bərel səviyyəsində olub, bu da ikinci rübün göstəricisi ilə müqayisədə 11 min bərel çoxdur.

Bu barədə "APA-Economics" Neft İxrac Edən Ölkələr Təşkilatının (OPEC) aylıq hesabatına istinadən xəbər verir. Hesabata əsasən, bu ilin ikinci rübündə Azərbaycanda ortalama gündəlik neft hasilatı 475 min bərel, birinci rübündə isə 477 min bərel təşkil edib.

Bildirilir ki, qeyd olunan göstərici cari ilin iyul ayında 487 min bərel, avqust ayında - 482 min bərel, sentyabr ayında isə 488 min bərel təşkil edib.

Qeyd edək ki, "OPEC+" (OPEC və təşkilata daxil olmayan ölkələri əhatə edən neft istehsalının azaltması üzrə təşəbbüs) ölkələri nazirlərinin 36-cı iclasında əldə edilmiş razılaşmaya görə, 2024-cü il üçün Azərbaycanın hasilat kvotası gündəlik 551 min bərel (74 259 ton) təşkil edir.

Beləliklə, Azərbaycan sentyabr ayında "OPEC+" çərçivəsində kvotasından 63 min bərel geridə qalıb, lakin avqust ayı ilə müqayisədə 6 min bərel artırıb.

Bir həftə sonra - oktyabrın 22-də Kazanda BRİCS ölkələrinin sammiti keçiriləcək. Azərbaycan daxil, daha 25 ölkə tədbirə dövlətli statusundadır. Artıq Prezident İlham Əliyevin 2 günlük Kazan sammitinə qatılacağı dəqiqləşib. O da məlumdur ki, rəsmi Bakı təşkilata üzvlük üçün müraciət edib.

Məlumatlara görə, qarşıdakı sammit ABŞ dollarına əsaslanan global maliyyə sistemində alternativ üçün "yol xəritəsi" təqdim edə bilər. Analitiklərə görə, söhbət çoxvalyutalı ödəniş platformasının yaradılmasından gedir. Həmçinin qismən qızılla dəstəklənən yeni BRİCS ticarət valyutasının buraxılmasının müzakirəsi mümkündür. Bildirilir ki, belə bir alternativin meydana çıxması tarixi hadisəyə çevrilə bilər, çünki bu, dünya maliyyə strukturunun müharibədən sonrakı əsaslarını müəyyən edən 1944-cü il Bretton Vuds sistemindən kənara çıxmaq üçün ilk ciddi cəhd olardı.

Bu baxımdan qismən qızıl və neft, minerallar və metallar kimi təbii ehtiyatlarla dəstəklənən BRİCS valyutasının buraxılması ilə bağlı mümkün qərar global iqtisadi sistemi kökündən dəyişə bilər. Ekspertlərin xüsusi diqqəti son iki ildə BRİCS üzvlərinin rekord sürətlə qızıl almasına yönəlib.

Qızıl tarixən maliyyə böhranlarından sonra valyutaları sabitləşdirmək üçün istifadə edilib və bu cür fəaliyyət global maliyyə "yenidən qurulması"na hazırlıqlara işarə ola bilər.

Qeyd edək ki, BRİCS valyutasının yaradılmasının əsas təşəbbüskarı Rusiyadır. Ukraynadakı işğalçı müharibəyə görə sanksiyalara məruz qoyulan Rusiya var gücü ilə Qərb maliyyə sisteminə qarşı hansısa mərkəzin formalaşdırılmasına çalışır. Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov 2023-cü ilin yanvarında elan etdi ki, həmin ilin avqustunda

keçiriləcək BRİCS sammitində blokun vahid valyutasının yaradılması müzakirə olunacaq. Lakin həmin sammitdə bu məsələ ciddi müzakirə mövzusunə çevrilmədi.

İlk əvvəl belə bir valyutanın yaradılması ideyası Valday Club tərəfindən 2018-ci ildə irəli sürülüb. İdeya BRİCS ölkələrinin milli valyutalarından ibarət SDR (Special Drawing Rights) kimi valyutalar səbətinin yaradılması idi. Yeni ehtiyat valyutasının adının R5 olması təklif edilirdi - o vaxtkı BRİCS üzvlərinin milli valyutalarının adlarının baş hərfinə görə: real, rubl, rupi, renminbi, rand.

2014-cü ilin iyulunda BRİCS ölkələri əsas məqsədi üzv ölkələrin infrastruktur layihələrini maliyyələşdirmək olan, həmçinin Dünya Bankı və Beynəlxalq Valyuta Fonduna alternativ kimi fəaliyyət göstərən beynəlxalq maliyyə təşkilatı olmasını hədəflədilər. Yeni İnkişaf Bankını (NDB) yaratdılar. Bankın baş ofisi Şanxayda yerləşir. Yeni binanın tikintisinə 2017-ci ildə başlanılıb və 2021-ci ilin sentyabrında şəhər rəhbərliyi onu rəsmi şəkildə istifadəyə təhvil verib.

NDB "Fitch Ratings" və "S&P Global Ratings"-dən AA+ uzunmüddətli kredit reytingləri alıb ki, bu da banka beynəlxalq kapital bazarlarında maliyyə cəlb etməyə imkan verir. 2020-ci ildə NDB beynəlxalq kapital bazarlarında debüt istiqraz emissiyalarını həyata keçirdi: 5 il müddətinə 2 milyard dollar və 3 il müddətinə 1,5 milyard dollar. Lakin ötən müddətdə əldə olu-

BRİCS-in valyutası yaradılır - bu funksiyaları olacaq

Planlar o zaman ciddi nəticələr verə bilər ki...

nan vəsaitlərin kifayət qədər uğursuz yerləşdirilməsi nəticəsində bankın investisiya imkanları məhdudlaşdı. Ötən 10 ildə NDB ilə bağlı qarşıya qoyulan məqsədin heç 5 faizinə belə nail olunmaması göstərir ki, global səviyyədə oturuşmuş sistemlərə alternativ yaratmaq çox çətin olmaqla bərabər, yüksək təşkilatlanma tələb edir. BRİCS ölkələri arasında indiki halda belə bir təşkilatlanmanın olduğunu söyləmək mümkün deyil.

2015-ci ildə BRİCS-in maliyyə nazirləri SWIFT-ə bənzər çoxtərəfli ödəniş sisteminin yaradılması ilə bağlı məsləhətləşmələrə başlayıblar. Bundan əlavə, valyuta integrasiyasını sürətləndirmək və gücləndirmək üçün tədbir kimi milli valyuta və fond birjalrı üçün platformanın yaradılması təklif olunur. Hesab olunur ki, bu, BRİCS ölkələrinin valyutaları ilə likvidliyi və ticarət həcmi artıracaq və valyuta risklərinin hedcinq edilməsi imkanlarını genişləndirəcək.

Xüsusilə Rusiyada ümid edirlər ki, belə tədbirlərin həyata keçirilməsi Amerika və Avropa banklarını konversiya tələb edir ki, bu da ABŞ banklarında müxbir hesablardan istifadəni zəruri edir.

Bu problemi həll etmək üçün 2019-cu ildən etibarən beş dövlətin ərazisində fəaliyyət göstərəcək və iştirakçı ölkələrin milli ödəniş sistemlərini birləşdirəcək vahid ödəniş sisteminin - BRİCS Pay-in inkişafı davam etdirilir. BRİCS Pay

ilə ABŞ bankları vasitəsilə dollarla konversasiya artıq lazım olmayacaq, çünki ödənişlər BRİCS ölkələrinin milli valyutaları ilə həyata keçiriləcək.

BRİCS Pay sistemi həm də ittifaq üzvlərinə SWIFT, Visa və Mastercard kimi beynəlxalq ödəniş təşkilatlarından asılılığını azaltmağa imkan verəcək. Pilot layihə 2019-cu ilin aprel ayının əvvəlində Cənubi Afrikada başlayıb. BRİCS Pay-in 2025-ci ilə qədər tam fəaliyyət göstərəcəyi gözlənilir.

Lakin bu planlar o zaman ciddi nəticələr verə bilər ki, BRİCS ölkələrinin qarşılıqlı ticarətinin 50 faizdən çoxu bir-biri ilə olsun. Hazırda BRİCS ölkələri xarici ticarətinin yalnız 6 faizini bir-biri ilə həyata keçirir. Bu, artıq yeni valyuta emissiyasının aktuallığını azaldır.

BRİCS Pay vahid ödəniş sisteminin işə salınması təşəbbüslərini nəzərə alsaq, yeni valyutanın fiziki formada buraxılmasının mümkünlüyü suallar doğurur. Əgər ödəniş sistemi nəzərdə tutulduğu kimi işləsə, o zaman BRİCS ölkələrinin valyutaları arasında konversasiya sürətli və rahat olacaq. Eyni zamanda ölkələr pul siyasətində suverenliyi, qərarların qəbulunda isə müstəqilliyini qoruyacaqlar.

Vahid valyutaya keçid zamanı ölkələr pul siyasətinin aparılması üçün ümumi qaydaları razılaşdırıb işləyib hazırlamalı olacaqlar. Avropa İttifaqının təcrübəsi göstərir ki, bütün iştirakçıların ehtiyaclarını nəzərə alan ədalətli valyuta ittifaqı yaratmaq mümkün deyil. İqtisadi inkişafın müxtəlif səviyyələri disbalanslara gətirib çıxaracaq və böhranla-

ra səbəb olacaq.

Çox güman ki, yeni valyuta BRİCS ölkələri və ya onların ticarət tərəfdaşları arasında xarici ticarət əməliyyatları üçün ödəniş vasitəsinə çevrilə bilər. Belə valyuta ittifaq ölkələrinin birjalrında alına və nağdsız formada mal və ya xidmətlərin ödənilməsi üçün istifadə oluna bilər.

Yeni valyutanın dövriyyəyə buraxılması prosesi çox uzun bir prosedir. Məsələn, Avropa ölkələri üçün vahid valyutanın yaradılması ideyası ötən əsrin 60-cı illərində irəli sürüldü, lakin avro valyuta kimi çox sonralar meydana çıxdı. Nağdsız valyuta dövriyyəsi 1999-cu ildə, əsginas və sikkələr isə 2002-ci ildə Avropada dövriyyəyə buraxılıb.

Ekspertlərin fikrincə, BRİCS-də vahid valyuta ideyası 2050-ci ildən tez reallaşma bilməz.

Bu arada "BRİCS" akronimini yaradan iqtisadçı Jim O'Neill blok valyutasının yaradılması ideyasını tənqid edib və bunu "gülünc" adlandırıb. O'Neill hesab edir ki, bu ideya iflasa uğrayacaq, çünki BRİCS blokunun bütün mövcudluğu ərzində bu ölkələr integrasiya baxımından heç nə əldə etməyiblər.

O'Neill xüsusilə qeyd edir ki, valyutanın inkişafı üçün lazım olan mərkəzi bankın yaradılması ilə bağlı ölkələrin razılığa gəlməsi çətin olacaq. "Financial Times"-ə danışan O'Neill-in sözlərinə görə, inkişafı getdikcə daha fərqli istiqamətlər götürən iqtisadiyyatlar üçün vahid valyuta yaratmaq demək olar ki, mümkün deyil.

Ancaq Braziliyadan alternativ bir fikir var: "Trace Finance"-nin valyuta siyasəti

departamentinin rəhbəri Evandro Casianu hesab edir ki, rəqəmsal şəkildə valyuta yaratmaq kifayət qədər realdır, lakin bunun üçün 5 ildən 10 ilə qədər vaxt, BRİCS ölkələri arasında çox sıx integrasiya lazımdır.

BRİCS valyutasının yaradılması ideyasını əsaslandırmaq üçün son illərdə dolların dünya ehtiyatlarında payının azalmasına diqqət yetirilir. 2024-cü ilin ikinci rübünün sonunda dolların dünya valyuta ehtiyatlarında payı son üç onillikdə ən aşağı səviyyəyə düşüb. Beynəlxalq Valyuta Fondunun məlumatına əsasən, buna səbəb mərkəzi bankların ehtiyatlarının xeyli hissəsini qeyri-ehtiyat valyutalarına çevirməsidir. Qurumun məlumatına görə, aprel-iyun aylarında dolların beynəlxalq valyuta ehtiyatlarında payı 0,7 faiz bəndi, il ərzində isə 1,2 faiz bəndi azalaraq 58,22 faizə düşüb. Bu, 1995-ci ildən bəri ən aşağı səviyyədir.

Lakin baxaq görək, dolların azalan payı hansı valyutalara gedib. BVF-nin məlumatına görə, keçən il ərzində payı azalan digər ehtiyat valyuta Çin yuanı olub, 0,31 faiz bəndi azalaraq dörd ilin minimumuna - 2,14 faizə düşüb. Dolların və yuanın payının azalmasının əsas benefisiarı qeyri-ehtiyat valyutaları olub - mərkəzi banklar onlara il ərzində ehtiyat investisiyalarını 0,63 faiz bəndi artıraraq 4,25 faizə çatdırıblar. Ehtiyat valyutalar arasında ən çox Avstraliya dollarının payı - 0,27 faiz bəndi artıraraq 2,24 faizə, eləcə də Yapon yeninin 0,22 faiz bəndi artıraraq 5,59 faizə yüksəlib. Funt sterlinq və Kanada dolları hər biri 0,17 faiz bəndi artıraraq, müvafiq olaraq 4,94 faiz və 2,68 faiz təşkil edib. İsveçrə frankının payı son bir ildə demək olar ki, dəyişməyərək 0,2 faiz səviyyəsində qalıb.

Son bir ildə avronun payı ənənəvi 20 faizdən aşağı qalaraq 19,72 faizdən 19,76 faizə yüksəlib. Avropa valyutası altı rüb ardıcıl olaraq bu səviyyəyə çatıb.

Bu rəqəmlərə baxdıqda görürük ki, hazırda dünya ehtiyatlarının 90 faizindən çox BRİCS-in qarşı durmağa çalışdığı Qərb ölkələrinin valyutalarındadır. BRİCS-in ən güclü üzvü olan Çin yuanının payı 45 dəfəyə yaxın azdır...

□ **Dünya SAKIT,**
"Yeni Müsavat"

Göygöldə 49 yaşlı müəllim əqrəb sancması nəticəsində zəhərlənərək vəfat edib. Belə ki, Göygöl rayon Aşıqlı kənd sakini, 1975-ci il təvəllüdü Adil Məmmədovu sentyabrın əvvəllərində həyətyanı sahəsində işləyərkən əqrəb sancıb. İki gün sonra halı pisləşən şəxs xəstəxanaya aparılıb. Müalicəsi bir ay davam etdirilsə də, onun həyatını xilas etmək mümkün olmayıb. A.Məmmədov Göygöl rayon Toğanalı kənd orta məktəbində “Gənclərin hərbi hazırlığı” fənnindən dərs deyirmiş.

Ağsu rayonunda isə yerli sakin Elgün Niftəliyevi (2009-cu il təvəllüdü) ötən həftə ilan dişləyib. Hadisə rayonun Sarvan kəndində qeydə alınıb. Yeniyetmə Ağsu Mərkəzi Rayon Xəstəxanasına yerləşdirilib, vəziyyəti orta ağır qiymətləndirilir.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda hər il ilan və əqrəblərin aktivləşməsi adətən mart ayının sonlarından başlayaraq, noyabr ayınadək davam edir. Bu aktivlik xüsusən də Bakı kəndlərində, Qobustan qəsəbəsində, Hacıqabul, Şirvan, Şəki və Qəbələ bölgələrində müşahidə olunur.

Ehtiyatsızlıq, bəzən də təsadüfi hallar nəticəsində insanlar bu cür sürünən və ya zəhərli həşəratların hücumlarına məruz qalır. Çox təəssüf ki, bəzi hallarda bu cür olaylar faciə ilə nəticələnir.

Bes belə hallardan yayınmaq üçün insanlar evdə, həyətdə-bacada nələrsə diqqət etməlidir? Əqrəb, ilan daha çox harada yaşamağı sevir, nə vaxt sancır? Nə vaxt zəhərli ölümcül olur?

Azərbaycanda 28 ilan növü var ki, onların da yalnız 7 növü zəhərliyədir. Zəhərli ilanların isə hamısı gürzə növünə aiddir. Ekspertlər qeyd edir ki, onların zəhəri olduqca təhlükəlidir. Bu növ ilanları vurdugu yarıdan müəyyən etmək olur. Məsələn, əqrəb ilan vuran yerdə dəşik varsa, deməli, zəhərli ilan sancıb. Çünki zəhərli ilanlarda iki zəhər dişi olur. Həmin dişlərinin də içində dəşik olur. Digər ilanların sancdığı yerdə iki diş izi olur. Məhz bunun vasitəsilə insanı zəhərli və ya zəhərsiz

Bu “ucuz” ölümlərdən necə qorunmalı - toksikoloqun tövsiyələri

Azər Maqsudov: “İlan sancan nahiyyəni nə kəsmək, nə yandırmaq, nə də zəhəri sovrmaq, qatıq sürmək və sairə lazım deyil”

ilan sancdığı müəyyən edilir.

Ölkəmizdə ən təhlükəli zəhərli ilan Şahmar ilandır. Bu ilan zəhəri o qədər güclü olur ki, hətta digər ilanların zəhərinə qarşı olan zərdab belə kömək edə bilmir. İlan zəhəri qanın laxtalanması təsir etməklə yerli ödem, nekrotik təsir yaradır. Ona görə də ilan sancmasından artıq bir neçə dəqiqə sonra insan bədənində zəhərlənmə başlayır. Bəzən isə ilan sancması ilə qarşılaşan insana düzgün olmayan türkçəcarə təd-

narkotik maddələr belə o ağrıları keyləşdirə bilmir. Bu hörümçək 1,5 mm ölçüdə olur və belində 4 qırmızı nöqtə var. Həkimlər xəbərdarlıq edərək bildirirlər ki, belə hörümçəklə qarşılaşanda mütləq ondan qorunmağa çalışmaq lazımdır.

İlan və əqrəblərdən necə qorunmağa gəldikdə isə bu haqda defələrlə FHN maarifləndirici xəbərdarlıqlar bəyan edir. Məsələn, bildirilir ki, meşəyə gedərkən uzun şalvar geyinməli, qalın dəri və rezin

Zəhərli ilanı zərərsizdən seçmək lazımdır. Belə ki, adətən təhlükəli ilanlar parlaq və əlvan rəngli olur, özlərinə xas fısıltı və şaqqıltı səslər çıxarır.

Əqrəb və hörümçəklərə gəldikdə isə, ekspertlər qeyd edir ki, əqrəbin evə girməməsi üçün qapı və pəncərələri həşərat əleyhinə tor örtüklə təmin etmək lazımdır. Açıq havada istirahət edilərsə, mütləq şəkildə paltar və ayaqqabıları, çadırdakı yataq dəstini nəzarətdə saxlamaq, vaxtaşırı onları çırpmaq la-

Şərikli biznes dələduzluğu - 135 min manatını aldılar və ...

Sabirabad Rayon Polis Şöbəsinin əməkdaşları rayon sakininin 135 min manatdan çox pulunu ələ keçirməkdə şübhəli bilinən Ziya Əliyevi saxlayıb. Bu barədə Musavat.com-a Daxili İşlər Nazirliyinin (DİN) Mətbuat Xidmətinin Şirvan regional qrupundan məlumat verilib.

Bildirilib ki, araşdırmalar zamanı həmin şəxsin zərərcəkənin etibarından istifadə edərək onunla şərikli biznes quraçağı barədə yalan vədlər verdiyi və 135 min 150 manat pulunu dələduzluq yolu ilə ələ keçirdiyi müəyyən edilib.

“Faktla bağlı cinayət işi başlanılıb, saxlanılan şəxs barəsində həbs-qətimkan tədbiri seçilib. Z.Əliyevin qanunsuz əməllərindən zərərcəkən başqa vətəndaşlar varsa, bu barədə polisə məlumat verə bilərlər”.

koloji Mərkəzə əqrəb zəhərlənməsindən ölüm ilə bağlı məlumat qeyd olunmayıb. İlan zəhərlənməsindən isə bir nəfər dünyasını dəyişib. Belə ki, xəstə klinikaya kəskin ağır vəziyyətdə, 3-4-cü sutkada daxil olmuşdu, baxmayaraq ki, zərdab vurulmuşdu, tədbirlər görülmüşdü, amma xəstəni xilas etmək mümkün olmadı.

Ümumilikdə isə bu mövsümdə ilan və əqrəb saçması ilə bağlı təxminən 100-dən çox müraciət daxil olub. Onların arasında ölüm hadisəsi qeydə alınmayıb.

O ki qaldı ən çox hansı qrup insanlar üçün təhlükəli olmasına, adətən 55-70 yaş arası insanlar üçün daha təhlükəli olur, fəsad verir. Həm də burada əsas məsələ sancmanın hansı nahiyyədən olması ilə bağlıdır. Məsələn, üz, baş, boğaz nahiyyəsindən sancmalar olduqda təhlükəli olur. Çünki bu nahiyyələrdə zəhər tez bir vaxtda sovrulur və öz toksiki təsirini göstərir”.

Azər Maqsudov deyir ki, ilan sancmaları ilə bağlı ölünün bütün bölgələrinə yələri qədər zərdab paylanılib: “Adətən fevral-mart ayından müəyyən tapşırıqlar verilir, mərkəzi rayon xəstəxana-

ların, təcili tibbi yardım briqadalarının hamısına zərdablar paylanılır”.

Azər Maqsudov ilan və əqrəb sancmaları ilə bağlı ilk yardımın nədən ibarət olmasından da danışır: “İlk yardım bu olmalıdır ki, ilan sancan nahiyyəni nə kəsmək, nə yandırmaq, nə də zəhəri sovrmaq, qatıq sürmək və sairə lazım deyil. Bunların heç bir praktiki nəticəsi, əhəmiyyəti yoxdur. Üstəlik, bu cür müdaxilə etməklə infeksiyaya səbəb olur və sonra uzun müddət onun müalicəsinə sərf olunur.

Əgər ilan aşağı və yaxud yuxarı ətrafı sancıbsa, həmin nahiyyəni hərəkətsiz vəziyyətdə saxlayıb, imkan olarsa, yod məhlulunu həmin yere sürtmək, ondan sonra isə tez bir zamanda tibb müəssisəsinə çatdırmaq lazımdır. Həkim dərhal yoxlayır və zərdab vurur.

Əqrəb sancması zamanı isə xəstəni dərhal xəstəxanaya çatdırmaq, həkimin nəzarəti altında şoka qarşı tədbir görmək lazımdır. Əqrəb sancması zamanı zərdaba ehtiyac olmur, daha çox tibbi tədbirlər görülür ki, vəziyyət daha da pisləşməsin, ağırlaşma olmasın”.

✉ **Xalidə GƏRAY,**
“Yeni Müsavat”

birlər görülməsi onun vəziyyətinin ağırlaşmasına, hətta ölümünə səbəb olur. Əsasən də rayon və kəndlərdə ilan sancan ətrafa jəqut qoyulur və yaxud yaralı yeri kəsib, qanı sorurlar. Lakin məlum olub ki, nəinki ağızla, hətta xüsusi ekstraktla zəhəri soranda onun yalnız 13 faizini çıxarmaq mümkündür.

Bundan əlavə, ölkəmizdə zəhərli əqrəblər, hörümçəklər də var. Ekspertlər bildirir ki, Azərbaycanda daha çox sarı əqrəblər olur ki, onların da zəhəri çox zəifdir. Hələ ki əqrəb sancmasından dünyasını dəyişən olmayıb. Lakin son 10 ildə ölkəmizə Orta Asiyadan çox təhlükəli və zəhərli, el arasında “qara qurd” adlanan zəhərli hörümçəklərin gəldiyi bildirilir. Məlumatla görə, onların zəhəri gürzəninkindən bir neçə dəfə güclüdür. Hörümçək o qədər balacadır ki, heç bəzən onun sancdığına da hiss etmək olmur. Bu həşəratın zəhəri neyrotoksik təsirli olduğundan, həmin nahiyyədə şiddətli ağrılar başlayır. Hətta

materialdan olan uzunboğaz çəkmədən istifadə etmək lazımdır. Çünki ilanlar bu materialları dişləyə bilmir. Rast gəlinən yuva, hündür otluq və aşmış ağaclardan uzaq durmaq lazımdır. Gedərkən yolu açmaq üçün sıx otluğa əl salmaq olmaz. Bunun üçün mütləq əl ağacından istifadə etmək lazımdır. Qaya parçası və ya ağac kötüyünün üzərinə oturmazdan əvvəl onu diqqətlə nəzərdən keçirmək lazımdır. Əgər meşədə gecələmək planı olarsa, əvvəlcədən toplanan çırpıdan ocaq qalanmalıdır. İlanlar alov və səş-küydən çəkinir. İlanla rastlaşdıqda isə dayanmaq, geriye çevrilmədən yavaşca uzaqlaşmaq, diqqət cəlb etməmək üçün qəfil, kəskin hərəkətlər etməmək lazımdır. Unutmaq olmaz ki, ilan və əqrəb ona toxunmadıqca, insanı sancmır.

Xəbərdarlıqlardan biri də budur ki, ölmüş bilinən ilana belə yaxınlaşmaq olmaz. Çünki bəzən sürünənlər özünü ölmüş kimi göstərə bilir.

zımdır. Qumsallıqda ayaqyalın gəzinməkdən çəkinmək lazımdır. Çünki əqrəblər adətən qumun üst qatında gizlənir.

Yalnız unutmaq olmaz ki, indiki mövsümdə təkcə ilan, əqrəb sancmaları deyil, həm də arı sancmaları da olur. Hətta arı sancmaları da bəzən faciəyə səbəb olur. Belə ki, arı sancmasına qarşı allergiyası olan insanlarda ölüm riski çox olur. Bunun üçün arı sacması zamanı mütləq şəkildə təcili olaraq həkimə müraciət etmək lazımdır. Əks halda, şok yarana, insan həyatını itirə bilər.

Son illərdə Azərbaycanda əqrəb və ilan sancmasından ölənlər nə qədərdir? Əqrəb və ilan sancmaları ən çox hansı qrup insanlar üçün təhlükəlidir? Bu zaman ilk yardım nədən ibarət olmalıdır?

Kliniki Tibbi Mərkəzin Toksikologiya şöbəsinin müdiri, həkim-toksikoloq Azər Maqsudov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışır: “Qeyd edirəm ki, Toksi-

MUSAVAT

Son səhifə

N 187 (8560) 15 oktyabr 2024

Oktyabr

İnsanlar hansı mahnının sədələri altında ölməyi üstün tuturlar?

İnsanların ölüm yatağında və ya dəfn mərasimində eşitmək istədikləri ən çox tələb olunan mahnı Frank Sinatranın "My Way" mahnısıdır. Bu qonaqda Marie Curie xeyriyyə təşkilatı keçirdiyi sığının nəticələrinə əsasən gəlir. Sinatranın hitindən sonra Uitni Hyustonun "I Will Always Love You" və Tina Turnerin "Simply The Best" mahnıları gəlir. Hazırda ilk 10-luğa daxil olan digər mahnılar arasında Sindi Loperin "Girls Just Wanna Have Fun" pop mahnısı və Lui Armstrongun "What a Wonderful World" mahnıları var.

Belfast Kraliça Universitetinin musiqi terapiyası üzrə eksperti və fəxri baş elmi işçisi doktor Treysi Makkonnell deyir: "Ölümçül xəstə olmaq, ağrı və ölüm qorxusu, hətta yaxın ailə və dostlar yaxınlığında olduqda belə, gücsüzlük və təcrid hisslərinə səbəb ola bilər".

"Musiqi insanların səhhətindən və ya emosional vəziyyətindən asılı olmayaraq hisslərini ifadə etməyə və daha yaxşı hiss etməyə kömək edə bilər", - o əlavə edib. Ölən insanların həyatlarının son dəqiqələrində dinlədikləri 10 mahnını təqdim edirik:

Mənim yolum - Frenk Sinatra;

Mən səni həmişə sevecəyəm - Uitni Hyuston;

(Sadəcə) Ən yaxşı - Tina Turner;

Göy qurşağının üstündə - Cudi Qarlend;

Qızlar sadəcə əylənmək istəyir - Sindi Lauper;

Mələklər - Robbi Uilyams;

Nə gözəl dünya - Lui Armstrong;

Gözəl - Kristina Aqulera;

Ey, Cud - "Bittz" qrupu;

Bunlar həyatımızın günləridir - Queen.

İştirakçıların, mərhumun dostları və ailə üzvlərinin təxminən 84 faizi musiqinin onların sevdiklərini son anlarında rahatlaşdırdığına və sakitləşdirdiyinə inanır. Təxminən 61 faiz musiqinin narahatlıq və emosional stressi aradan qaldırmağa kömək etdiyini söyləyib.

Süni intellekt xərcəng peyvəndi yaratmağa kömək edəcək

Süni intellekt hər kəs üçün fərdi xərcəng peyvəndi yaratmağa kömək edəcək. Bu barədə Gazeta.ru məlumat yayıb. Bildirilib ki, süni intellekt hər kəs üçün fərdi olaraq peyvənd istehsal etməyə imkan verəcək hesablamalar aparacaq. Bu məqsədlə müxtəlif şislərin genetik kodunun xüsusi məlumat bazası yaradılacaq. Artıq sübut olunub ki, rusiyalı alimlər tərəfindən yaradılmış preparat şislərin və metastazların inkişafını əngəlləyir.

Payız depressiyasından xilas olun

● **sti yay günlərinin soyuq hava ilə əvəz olunduğu bu dövəmdə əksər insanlarda halsızlıq, yorğunluq müşahidə edilir.**

Psixoloji olaraq hər kəsə mənfi təsir edən yağışlı havalarla yanaşı, şəxsi həyatınızda və işdə yaşadığınız problemlər də depressiyaya düşməyinizi sürətləndirir. İçində olduğunuz bu vəziyyətdən özünü xilas etmək üçün mütəxəssislər bir neçə şərtə əməl etməyi vacib sayırlar.

1. İlk olaraq həyata baxış bucağınızı dəyişməlisiniz və özünüzdən həkim ol-

malısınız. Davamlı olaraq mənfiliklər üzərində qurduğunuz bir həyat müəyyən müddət sonra sizi depressiyaya sürükləyəcək. Payız depressiyasından qurtulmağın ən təsirli yolu da elə müsbət düşünməyə köklənməkdir. Təbiətin bir parçası olduğunuzu fərk etməyə və mövsüm dəyişikliyinə daha normal yanaşmaq depressiyadan xilas olmağınıza kömək edəcək.

2. Payız depressiyasından qurtulmağın ikinci vacib yolu qidalanmağınızda diqqət yetirməkdir. Meyvə

və tərəvəzlərdən bol-bol istifadə etməklə orqanizminizi həm minerallarla, həm də vitaminlərlə zənginləşdirə bilərsiniz.

3. Nizamlı şəkildə idmanla məşğul olmaq da depressiyanın qarşısını alır. Belə ki, məşq qandakı zərərli maddələrin xaric olunmasına və özünüzdə daha gümrəh hiss etməyinizə şərait yaradar. Əgər ciddi rejimlə çalışsınızsa və məşqə zaman tapmırsınızsa, avtobusla gedəcəyiniz yolu piyada gedərək buna nail ola bilərsiniz.

4. Suyun bədəninizə və psixologiyamıza müsbət təsirləri artıq sübut olunub. Bu səbəbdən payız fəslində hər gün mütləq şəkildə çimməyiniz məsləhətdir.

5. Yeni mühitdə olmağa çalışın, köhnə dostlarınızdan bir müddət uzaqlaşın fərqli insanlarla ünsiyyət qurun. Bundan əlavə, pessimist ruhlu insanlardan uzaq durun.

Bunları bilirsinizmi?

- * Bu günə qədər yaşamış ən ağır çəkili adam 634 kq ağırlığındakı Vaşinqtonlu Con Brouer Minnokdur.
- * Bir adamın yaşaya bildiyi ən yüksək bədən temperaturu 46.5 dərəcədir. Normal temperatur isə 35-37 dərəcədir.
- * ABŞ-da, yaşları 20-29 arasında olan zənci kişilərin üçdə biri ya həbsdə, ya da nəzarətdə tutulmaqdadır.
- * Qiymətli daşların çoxu bir neçə elementdən ibarət olur, yalnız brilyant tamamilə karbondan ibarətdir.
- * Kişiləri ildırım vurmaları ehtimalı, qadınlardan 6 dəfə daha çoxdur.
- * Atakama səhrasına 400 ildən bəri yağış yağmamışdır. Səbəbi isə yağın yağışın havada buxarlanaraq, yerə gəlib çatma bilməməsidir.
- * Osmanlı sultanlarının və bəzi alimlərin başlarında əmmamələrin kəfənlərindən hazırlandığı, tez-tez ölümü xatırlayıb ona görə qərar verdikləri, öldükəri zaman isə başlarında kəfənə bürünüb dəfn edildikləri ortaya çıxmışdır.
- * Bir inək həyatı boyu təxminən 200.000 stəkan süd istehsal edir.
- * Erkək pinqvinlər 4 aylıq inkubasiya dövründə heç nə yemirlər.
- * Siçan susuz dövədən də çox qala bilər.
- * Köçəri quşlar "V" formasında uçur və beləliklə, sərf etdikləri enerjinin 23 faizini qənaət edirlər.
- * Xəstələnməyən yeganə heyvan köpəkbalığıdır.
- * Bir ildə dənizlərdən tutulan balıqların çəkisinin üç qatı dənizlərə atılır.
- * Tibetdə çay fincanını iki əllə tutmaq hörmətsizlikdir.
- * Lobsterlərin mavi qanı var.

Qocalığı gecikdirməyin üç yolu

Sağlam və funksional qocalığı təmin etmək üçün daha çox səyahət, rəqs etmək və musiqi ilə məşğul olmaq lazımdır. Bu barədə Gazeta.ru-ya rusiyalı həkim-geriatr, tibb elmləri doktoru, professor Kirill Proşçayev bildirib. "Hər şeydən əvvəl, səyahət fiziki fəaliyyətdir. Belə bir ifadə var ki, biz hərəkət etməyi dayandırdıqda qocalmağa başlayırıq. Ona görə də insan nə qədər çox hərəkət edərsə, əzələlərə, oynaqalara və ürəyə bir o qədər çox fayda verir. Bundan əlavə, səyahət etmək həmişə yeni məlumatlar əldə etməkdir və yeni məlumatlar beynin daha aktiv işləməsinə təmin edir. Xüsusilə mənalı və fiziki fəaliyyətlə müşayiət olunan səfərlər yaxşıdır", - deyərək həkim bildirib. Onun sözlərinə görə, insanların 65-70 yaşına qədər oturaq həyat tərzi keçirməsi, sonra isə aktiv şəkildə səyahət etməyə başlaması və sağlamlıqlarının dəfələrlə yaxşılaşması nümunələri var.

"Rəqs insanın funksionallığını və aktivliyini artırır. Birincisi, bu, fiziki fəaliyyətdir, ikincisi, tarazlıq məşqi- dir, çünki yaşla balans funksiyasının zəiflədiyi, yıxılma riskini artırdığı və rəqsin bunun qarşısını aldığı məlumdur. Bundan əlavə, rəqs təkə fiziki fəaliyyətin artması səbəbindən beyinə qan axınının artması ilə deyil, həm də hərəkətlərin ritminə riayət edilməsi, məkan qavrayışının məşq edilməsi və hissiyyatın inkişafı ilə əlaqədar olaraq beyinə faydalı təsir göstərir", - Proşçayev əlavə edib. Musiqi alətlərində ifa etmək də xüsusilə beyin üçün qocalığın başlamasını gecikdirə bilər. Bu təcrübə demensiya riskini azaldır.

"Bu gün musiqi savadına bir növ xarici dil kimi baxılır. Xarici dillərə gəldicə, araşdırmalar var ki, insan nə qədər çox dil bilir, beyin üçün bir o qədər yaxşıdır. Əslində notların öyrənilməsi əlavə xarici dil öyrənməyə bərabərdir, beyinə faydalı təsir göstərir. Amma bundan əlavə, alətlərdə ifa edərkən əllərin incə bacarıqları yaxşılaşır ki, bu da beyinə müsbət təsir edir", - deyərək həkim yekunlaşdırıb.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: venimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "Son dəqiqə" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi

2528-ci məhəllə ev 44/d

Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elsad MƏMMƏDLİ

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500